

AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

**AVRUPA BİRLİĞİNDE ORTAK TARIM POLİTİKASI
ALANINDA 2003 VE 2004 YILLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN
REFORMLARIN GENİŞLEME SÜRECİ VE TÜRKiYE'NİN
ADAYLIĞI GÖZ ÖNÜNE ALINARAK İNCELENMESİ**

Uzmanlık Tezi

Erhun BAŐ

TARIM VE BALIKÇILIK DAİRESİ

Mayıs 2004

ANKARA

ÖZET

Avrupa Birliğinin (AB) en önemli ortak politika alanlarından biri olan Ortak Tarım Politikasına (OTP) ilişkin olarak 2003 ve 2004 yıllarında bir dizi önemli reform gerçekleştirilmiştir. Söz konusu son reform hareketine zemin hazırlayan siyasi, ticari ve ekonomik unsurlar bulunmaktadır. 2003 ve 2004 reformlarının nedenleri ve içeriği irdelenirken güncel gelişmeler kadar tarihsel perspektif ve bu reformların OTP’de geçmiş yıllarda yapılan değişikliklerin doğal bir devamı olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Gerçekleştirilen son reformlar, özellikle tarımsal desteklerin üretim ile ilişkisinin kısmen ya da tamamen kaldırılması, yeni destek ölçütleri, kırsal kalkınma tedbirlerinin ağırlığının artırılması, bütçe disiplini alanlarında getirdiği yenilikler ve Üye Devletlere tanınan tercih fırsatları çerçevesinde OTP’nin gelecekte alacağı şekil açısından önemli fikirler vermektedir. AB’nin 2004 yılında şimdiye kadar gerçekleştirdiği en büyük genişleme sürecini tamamlaması, zamanlama açısından son OTP reformlarını daha da ilginç hale getirmektedir. Adaylık sürecindeki Türkiye’nin ise, gerçekleştirdiği OTP’ye uyum çalışmaları sırasında, son reformlardan ve diğer aday ve yeni üye ülkelerin müzakere süreçlerindeki deneyimlerinden gerekli dersleri çıkarması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikası, reform, kırsal kalkınma, tarımsal destekler, de-coupling, çapraz uyum, modülasyon, genişleme.

ABSTRACT

A number of important reforms have been carried out during the years of 2003 and 2004 in one of the most important common policy areas of the European Union (EU): the Common Agricultural Policy (CAP). There are political, economic and trade-related reasons paving the way for this last reform movement. A historical perspective as well as the fact that these reforms are the natural successor of the previous changes implemented within the CAP should be taken into account along with the current state of affairs, while analysing the reasons leading to the 2003 and 2004 reforms.

The latest reforms present crucial insights about the future structure of the CAP, especially within the framework of the novelties on partial or full de-coupling, new support criteria, the increased weight of the rural development measures and budgetary discipline as well as the options made available for the Member States. The completion of the most comprehensive EU enlargement process in 2004 makes the CAP reforms even more interesting with respect to its timing. It is essential for Turkey as a candidate country to draw the required lessons both from the latest reforms and from the experience of other candidate and new Member States in its harmonisation efforts related to the CAP.

Key Words: European Union, Common Agricultural Policy, reform, rural development, agricultural support, de-coupling, cross-compliance, modulation, enlargement.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. ORTAK TARIM POLİTİKASI	3
1. Genel Bir Bakış	3
2. Temel Mekanizmalar	4
3. OTP'nin Finansmanı ve AB Bütçesindeki Yeri	6
BÖLÜM II. ÖNCEKİ YILLARDA UYGULANAN ORTAK TARIM POLİTİKASI REFORMLARI	10
1. 1968-1989 Dönemi	10
2. 1990-1997 Dönemi	11
3. Dünya Ticaret Örgütü Antlaşması ve OTP	13
4. 1997 ve Sonrası (Gündem 2000)	14
BÖLÜM III. HAZİRAN 2003 VE SONRASI: SON OTP REFORM PAKETİ	17

1. 2003 OTP Reformu: Giriş	17
2. 2003 OTP Reformu: Temel Bileşenler	19
2.1. Basitleştirme: Tek Ödeme Planı	19
2.2. Çapraz Uyum	21
2.3. Arazi Kullanımı ve Üretim Dışı Bırakılan Alanlar	22
2.4. Farklı Ürünlere İlişkin Piyasa ve Fiyat Politikalarında Yapılan Değişiklikler	23
2.4.1. Süt ve Süt Ürünleri	23
2.4.2. Hububat	24
2.4.3. Durum Buğdayı	24
2.4.4. Proteinli Ürünler	24
2.4.5. Pirinç	25
2.4.6. Kabuklu Yemişler	25
2.4.7. Enerji Bitkileri	25
2.4.8. Patates Nişastası	26
2.4.9. Kuru Yem	26
2.4.10. Kurutma Yardımı	26
2.5. 2003 OTP Reformu: 2. Aşama	27
2.5.1. Tütün	27
2.5.2. Zeytinyağı	28
2.5.3. Pamuk	28
2.5.4. Şerbetçiotu	29
2.5.5. Reformların Dokunmadığı Ürün: Şeker	29
2.6. Kırsal Kalkınma ve Modülasyon	30
2.7. Tarım Sektöründeki Devlet Yardımları: Basitleştirilmiş Üye Devlet Yardımları Rejimi	32
2.8. Mali Disiplin ve Bütçe	34
3. 2003 OTP Reformu: Yasal Çerçeve ve Uygulama	35
BÖLÜM IV. 2003 OTP REFORMU VE AB GENİŞLEME SÜRECİ	37
1. 2004 Genişlemesinin OTP Üzerindeki Etkisi	37
2. Son OTP Reformu ve 2004 Genişlemesi	40

BÖLÜM V. OTP REFORMU VE TÜRKİYE	43
1. Türkiye'nin OTP'ye Uyumu	43
2. Türkiye'de Tarım Sektörüne Verilen Destekler	45
3. Türkiye'nin OTP'ye Uyumu	47
4. Son OTP Reformu ve Türkiye	48
SONUÇ	51
KAYNAKÇA	53
DİZİN	57

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo: 1 - 2000-2006 Mali Perspektifi Kapsamındaki Harcamalar	8
Tablo: 2 - Yeni Üye Devletler İçin Aşamalı Doğrudan Ödemeler Takvimi	39
Tablo: 3 - 2002 ve 2003 yıllarında Türkiye'nin Tarım Ürünleri İhracatı ve İthalatı (Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık Ürünleri)	43

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AT: Avrupa Toplulukları/Avrupa Topluluğu

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ACP ülkeleri: Asya – Karayip – Pasifik Ülkeleri

ARIP: Tarım Reformu Uygulama Projesi

DGD: Doğrudan Gelir Desteği

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

FEDER: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu

FEOGA / EAFFF: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu

FSE: Avrupa Sosyal Fonu

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IACS: Entegre İdare ve Kontrol Sistemi

IMF: Uluslararası Para Fonu

KOB: Katılım Ortaklığı Belgesi

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

OTP: Ortak Tarım Politikası

OPD: Ortak Piyasa Düzeni

MDAÜ: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri

SAPARD: Tarım ve Kırsal Kalkınma Alanında Özel Katılım Programı

UP: Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı

YDGG: Yarı Dönem Gözden Geçirmesi

GİRİŞ

Bu çalışma ile Avrupa Birliğinde (AB) Ortak Tarım Politikasında (OTP) gerçekleştirilen son reformların incelenmesi amaçlanmaktadır. Sahip olduğu siyasi hassasiyetler, etkilediği kitle ve AB bütçesindeki rakipsiz ağırlığı ile AB'deki ortak politika alanlarının en önemlilerinden olan OTP, 2003 yılı Haziran ayında kabul edilen kararlar sonucunda resmi olarak yeni bir reform sürecinin içine girmiştir. Bu çerçevede tarım politikaları ve uygulama mekanizmalarına ilişkin getirilen değişikliklerin, şimdye kadar yaşanan en büyük AB genişlemesi ile hemen hemen aynı zaman dilimine denk gelmesi, incelenen konunun önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kullanılacak kavramlar ve terimler konusunda yardımcı olmak amacıyla ilk bölümde OTP hakkında temel bilgiler verilmekte, OTP mekanizmaları ve OTP'nin AB bütçesindeki yeri hakkında ayrıntıya girmeyen açıklamalarda bulunmaktadır. Daha sonraki bölümlerde, farklı dönemlerde OTP'de gerçekleştirilen reform hareketlerinin birbirinden kopuk olmayıp, tam aksine birbirlerini izleyen ve tamamlayan nitelikte olduğu düşüncesinden hareketle, üç ayrı dönemde yapılan değişiklikler özetlenmektedir. Çalışmanın ana odağını oluşturan, 2003 yılı ve sonrasında benimsenen OTP reformları daha ayrıntılı olarak ele alınmakta, söz konusu reformlara giden yolun anlatıldığı giriş bölümünün ardından reform paketinin temel bileşenleri alt başlıklar altında incelenmektedir. Bu bölüm sonrasında, 2004 Mayısında 10 ülkenin daha AB'ye katılımıyla gelen genişleme sürecinin OTP ve 2003-2004 reformları ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Henüz katılım müzakerelerine başlamamış yegane ülke olan Türkiye'deki tarım sektörünün boyutları ve ekonomi için taşımaya devam ettiği önem göz önünde bulundurularak konu ayrı bir bölüm içerisinde irdelenmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle son bulmaktadır.

Son OTP reformlarının incelenmesi amacıyla yönelik olarak bu çalışma kapsamında yürütülen araştırma esnasında, başta Avrupa Komisyonu olmak üzere, AB'nin resmi organları tarafından hazırlanan belgeler, raporlar, özetler ve basın açıklamaları, AB yetkililerin konuya ilişkin demeçleri ve yasal metinler yanında akademik çevreler, düşünce kuruluşları, sivil toplum örgütleri ile Üye Devletlerin ve aday ülkelerin resmi makamlarınca hazırlanmış belgelerden yararlanılmıştır. OTP hakkında yapılan genel giriş ve reform girişimlerinin tarihsel girişimleri üzerine yazılmış basılı kaynaklarla ilgili nitelik ve nicelik arasından bir

sıkıntı yaşanmazken, 2003 sonrasında gerçekleştirilen reformlara ilişkin ayrıntılar ve bu reformların 2004 genişlemesi ile ilişkisine ilişkin olarak bilhassa güncellik kaygısıyla elektronik ortamdaki kaynaklardan çok daha geniş Şekilde yararlanılmıştır. Son olarak, her ne kadar Türkiye’de tarım sektörünün yapısı ve OTP’ye uyum durumu hakkında yazılmış birçok kaynak bulunmakla birlikte, bu çalışmanın ana temasını oluşturan OTP’de gerçekleştirilen son değişikliklerin, Türkiye’nin yakın gelecekte başlamayı umduğu katılım müzakereleri ve bunu takip edecek tam üyelik süreci için taşıdığı anlamlar ile ilgili olarak literatürde yeterli kaynağa rastlanılmamış, bu da ilgili bölüme ilişkin yapılan araştırmayı kısıtlayarak ağırlıklı olarak yazarın kendi görüşlerinin kullanılması sonucunu beraberinde getirmiştir.

BÖLÜM: I - ORTAK TARIM POLİTİKASI

1. Genel Bir Bakış

Avrupa Birliğine Üye Devletlerin tarım politikalarının gerek ekonomik gerek siyasi anlamda ortak bir çerçevede yönetilmesi esasına dayanan OTP, Avrupa Topluluğunun (AT) ilk ortak politikasıdır. Gerek etkilediği kitlelerin genişliği ve bu kitlelerin buldukları Üye Devletlerdeki etki düzeyleri, gerek mevcut AB Bütçesinin yaklaşık yarısına hükmettiği göz önüne alındığında OTP'nin AT'nin en önemli politikalarından biri olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

İkinci Dünya Savaşının sonrasında Avrupa'da ortaya çıkan gıda yetersizliği tehlikesi, o dönemde günümüzün aksine çalışan nüfusun büyük bir kısmını oluşturan çiftçilerin gelir düzeylerinin korunması ve artırılması, Topluluk üyesi ülkeler tarafından uygulanmakta olan ulusal tarım politikaları ve piyasa mekanizmaları arasındaki derin farklılıkların giderilmesi gerekliliği, OTP'ye zemin hazırlayan önemli unsurlar arasında sayılabilir. Bunun yanında, sanayi mallarının Topluluk içinde oluşturulan gümrük birliği kapsamında serbest dolaşımından ötürü avantajlı konuma geçen Almanya ile nüfusunun yaklaşık % 25'i tarım sektöründe istihdam edilmiş olan Fransa arasındaki dengesizliğin giderilmesi isteği de OTP'nin gündeme gelmesinde rol oynamış bir diğer etkidir.¹

OTP'nin yasal çerçevesi, Avrupa (Ekonomik) Topluluğunu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması tarafından çizilmiş ve aynı Antlaşmanın 33. maddesinde² OTP'nin amaçları;

- teknik ilerlemenin özendirilmesi, tarımsal üretimin rasyonelleştirilmesi ve üretim faktörlerinin, özellikle de işgücünün optimal kullanımının ve verimliliğinin artırılması,
- tarımsal nüfusun yaşam düzeyinin, özellikle tarımda çalışanların gelirlerinin artırılması yoluyla yükseltilmesi,
- piyasaların istikrarlı hale getirilmesi,

¹ Candan, A., (2003) Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası (15 Soruda 15 AB Politikası No:2), İktisadi Kalkınma Vakfı, sf.5.

² OTP, Roma Antlaşmasında 38. - 47. maddeler ile düzenlenirken, 1 Şubat 2003'te yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile birlikte 32.- 38. maddeler ile düzenlenmeye başlamıştır.

- düzenli bir ürün arzının garanti altına alınması ve
- tarım ürünlerinin tüketicilere uygun fiyatlarla ulaştırılmasının sağlanması olarak sıralanmıştır.

OTP, üç temel ilke üzerine inşa edilmiştir. “Tek Pazar” ilkesi, Üye Devletlerde tarım ürünlerinin serbest dolaşımını engelleyen tüm kısıtlamaların kaldırılarak bir Tek Pazar oluşturulmasını öngörmekte, bunu için ortak fiyat ve rekabet kurallarını, Üye Devletlerde istikrarlı bir döviz kurunu ve dış pazarlara karşı sınırlarda ortak bir koruma anlayışını gerektirmektedir. İkinci olarak “Topluluk tercihi” ilkesi ile AB içinde üretilen ürünlere öncelik tanınması amaçlanmaktadır. Bu ilke doğrultusunda AB’de üretilen tarım ürünleri, üçüncü ülkelerden yapılan ithalata karşı korunurken, ihracat söz konusu olduğunda bu ürünlere sübvansiyon verilmektedir. Son olarak “ortak mali sorumluluk” ilkesi, OTP kapsamındaki tüm harcamaların Üye Devletler tarafından ortaklaşa üstlenilmesini hedeflenmiştir. Bu bağlamda Nisan 1962’de Topluluk bütçesi içerisinde “Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu” (kısa adıyla “FEOGA” veya “EAGGF”) oluşturulmuştur.³

2. Temel Mekanizmalar

AB, OTP karar alma sürecinde, diğer ortak politika alanları ile karşılaştırıldığında Üye Devletler üzerinde daha fazla yetki sahibidir. OTP’nin fiyat ve piyasa mekanizmalarının belirlenmesi tümüyle Birliğin sorumluluğundadır. Karar alma sürecinde Avrupa Komisyonu mevzuat taslaklarını hazırlamanın yanı sıra piyasaların denetlenmesi işlevini de yerine getirmektedir. Konsey, Komisyonun kendisine ilettiği mevzuat tasarıları üzerinde karar almadan önce Avrupa Parlamentosuna danışmaktadır.⁴ OTP’ye ilişkin zorunlu harcamaların miktar ve kapsamının belirlenmesinde ise son söz Konseye aittir.

OTP’nin işleyişinin temelinde “Ortak Piyasa Düzenleri (OPD)” yer almaktadır. 1962 yılında hububat (tahıl) alanında kurulan ilk OPD’yi sayıları yirmiye yaklaşan farklı

³ AB Tarım Politikası: Avrupa’da Yenilenme, Türkiye’ye Etkisi, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 2.

⁴ “Konsültasyon” olarak da adlandırılan bu süreçte, diğer bazı AB politika alanlarında uygulanan “Ortak Karar Alma (Co-Decision)” sürecinin aksine Avrupa Parlamentosunun rolü sınırlıdır ve verilecek son karar üzerinde bağlayıcı olmamaktadır.

tarımsal ürün ve ürün grubunda kurulmuş diğer OPD'ler izlemiştir.⁵ Yukarıda belirtilen üç temel ilke çerçevesinde farklı ürün ve ürün grupları için oluşturulan OPD'ler yoluyla tarımsal ürünlerin üretimi, desteklenmesi ve dış ticaretine ilişkin politikalar yürütülmektedir. OPD'lerin içerdiği başlıca unsurlar, ortak fiyat ve müdahale mekanizmaları, Topluluk içi serbest dolaşım, üçüncü ülkelerle ticaret, rekabet ve finansmana ilişkin konulardır.

Tarım ürünleri fiyatlarının düşmesi ve üreticilerin gelir düzeylerinin azalmasını engellemek amacıyla OPD kapsamında yer alan ürünler için her yıl ortak fiyatlar saptanmaktadır. Fiyatların düşmesi durumunda pazara müdahale edilmesi ve aradaki farkın desteklerle AB bütçesinden karşılanması, uzun yıllar boyunca OTP'nin pazar ve fiyat mekanizmasının temelini oluşturmuştur. İç piyasada ortak fiyat, "hedef" ve "müdahale fiyatları" aracılığı ile sağlanmaktadır. Burada belirtilen iki kavramdan "hedef fiyat", bir taraftan tüketicilerin aşırı fiyat artışlarından korunmasını temin eden diğer taraftan da tarımsal üreticilerin gelir düzeylerini en makul seviyede tutacak tavan fiyat olarak tanımlanabilir. "Müdahale fiyatı" ise, piyasa fiyatlarının hedef fiyatın altına düşmesi durumunda tarımsal üreticilere sağlanan en düşük garanti seviyesini ifade eden taban fiyattır.

AB, OTP kapsamında yürütülmekte olan dış piyasalara yönelik fiyat politikaları ise ithalat ve ihracata göre değişmektedir. Buna göre ithalat politikası kapsamında, Temmuz 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Antlaşması ile belirlenen gümrük tarifesi üst sınırları çerçevesinde, AB'ye ithal edilen tarımsal ürünlerden gümrük vergileri alınmaktadır. İhracat politikası kapsamında ise, Birliğin genellikle dünya fiyatları üzerinde olan yüksek fiyatlı tarım ürünlerinde ihracatın teşvik edilmesi amacıyla dünya fiyatları ile AB müdahale fiyatları arasındaki fark, "ihracat iadesi, geri ödemesi ya da sübvansiyonu" olarak adlandırılan prim yoluyla ihracatçılara ödenmektedir.⁶

Yukarıda kısaca açıklanan fiyat politikaları dışında AB'deki çiftçiler, doğrudan ödemeler aracılığı ile de desteklenmektedir. Bu tür ödemelere örnek olarak, keten, kenevir ve ipek kozası gibi ürünlerin üretimini arttırmak için verilen "üretim desteği", belirli ürünleri için verilen "işleme desteği", zeytinyağı gibi bazı ürünlerin tüketimini teşvik etmek için sağlanan

---

⁵ AB'de hububat, taze meyve ve sebze, işlenmiş meyve ve sebze, pirinç, şeker, zeytinyağı, ham tütün, keten ve kenevir, şerbetçi otu, tohumluklar, sığır ve dana eti, koyun ve keçi eti, kümes hayvanları etleri ve yumurta, domuz eti, süt ürünleri, şarap, kurutulmuş hayvan yemleri ile çiçekler ve canlı bitkiler; bu ürünler için oluşturulmuş ayrı OPD'lere tabidirler. Su Ürünleri OPD'si ise Ortak Balıkçılık Politikası altında değerlendirilmelidir.

⁶ <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 3.

“tüketim desteği” ve üreticilerin ürünlerini piyasaya sürmeleri yerine özel depolarda saklamalarını özendirmeye yönelik olarak dağıtılan “depolama desteği” verilebilir.⁷

OTP kapsamında verilen tarımsal desteklere ilişkin eğilim, zaman içerisinde fiyat destek mekanizmalarından ve müdahale alımlarından, ürünlerin kendine özgü üretim ve pazarlama özellikleri dikkate alınarak verilmeye başlanan ve üretim süreciyle ilişkisi muhafaza edilerek çiftçilere verilen doğrudan yardımlar yönünde bir değişim göstermiştir. Günümüzde ise verilen yardım ile üretilen ürün arasındaki ilişki daha da zayıflatılmış, hatta belirli tarımsal ürünleri için bu ilişki dikkate alınmamaya başlanmıştır. AB sınırları içerisinde çiftçilere sağlanan destek anlayışında meydana gelen bu farklılaşma ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3. OTP'nin Finansmanı ve AB Bütçesi İçindeki Yeri

OTP uygulamaları çerçevesinde yapılan harcamaların karşılanmasında kullanılan temel kaynak, finansmanı AB bütçesinden karşılanan “Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonudur (FEOGA ya da EAGGF). FEOGA, 4 Nisan 1967 tarihindeki kuruluşundan bu yana Topluluk bütçesinden en fazla pay ayrılan fondur. FEOGA'ya ayrılan pay zaman içerisinde, Topluluk bütçesinden pay almaya başlayan ortak politika alanlarının artması ve bu çalışmanın da temelini oluşturan, OTP'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik reform çalışmaları gibi faktörlerin etkisiyle azalmıştır. Tüm bu azalmaya rağmen 2003 yılı AB bütçesinde FEOGA'nın Garanti bölümü payının, %44,9 seviyesinde gerçekleşmesi⁸, OTP'nin, gelirlerinin sadece % 1,5'i tarımsal kaynaklı olan AB bütçesi için taşıdığı önemin boyutlarını göstermektedir. FEOGA'ya 2003 yılı AB bütçesinden ayrılan toplam tutar 44. 780 milyon Euro düzeyinde gerçekleşmiştir⁹.

FEOGA'nın en önemli bileşenini Fonun “Garanti Bölümü” oluşturmaktadır. Garanti Bölümü, OPD'ler kapsamında başvuru piyasa ve fiyat mekanizmalarının uygulanması ile ilgili tüm zorunlu harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Garanti Bölümü, sonraki bölümlerde üzerinde durulacak olan “Mac Sharry Reformlarının” yürürlüğe girdiği 1992

⁷ Candan, A., sf.10.

⁸ “2003 Mali Yılında Avrupa Birliğinin Genel Bütçesi: Rakamlar”, Avrupa Komisyonu Bütçe Genel Müdürlüğü, Ocak 2003, sf. 12.

⁹ A.g.e., sf. 8

yılına kadar çoğunlukla müdahale alımları, bu alımlar yoluyla elde edilen ürünlerin stoklama giderleri ve ihracat geri ödemeleri gibi araçlarla ürünlere fiyat desteği sağlanmasında kullanılmaktaydı. Mac Sharry Reformları ile birlikte Garanti Bölümü içerisinde, fiyat desteği sağlamaya yönelik önlemlerin payı azaltılmış, üreticilere verilen doğrudan ödemelerin payı ise kayda değer biçimde artmaya başlamıştır.¹⁰

Garanti Bölümü ile karşılaştırıldığında toplam FEOGA bütçesinin çok küçük bir bölümünü oluşturan Yönlendirme Bölümü, belli ölçütler çerçevesindeki bazı kırsal kalkınma tedbirleri ile tarım sektöründe yapısal politikalara ilişkin önlemlerin finansmanında kullanılmaktadır. 2003 mali yılı içerisinde bu bölüm için AB bütçesinden ayrılan miktar, 3.122 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir¹¹.

OTP'nin finansmanında kullanılan diğer kaynaklar arasında, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını gidermeyi hedefleyen Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ("FEDER"), AB çapındaki mesleki eğitim, istihdam ve insan kaynaklarının geliştirilmesi amacını güden Avrupa Sosyal Fonu (FSE) ve kırsal kalkınmayı destekleyen faaliyetleri bütünleştirmeyi hedefleyen "LEADER" Programıdır. FEOGA'nın özellikle Yönlendirme Bölümüne ilişkin yapısal hedeflerin finansmanında kullanılan bu fon ve programlar esas olarak AB'nin yapısal politikaları çerçevesinde oluşturulmuş kaynaklardır.

2000 – 2006 dönemi AB Mali Perspektifi kapsamında gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi öngörülen harcamalar takip eden sayfada yer alan Tablo 1'de gösterilmektedir.¹²

---

¹⁰ 2003 yılı içinde Garanti Bölümü için harcanan tutar, 41.658 milyon Euro'dur, a.g.e.

¹¹ A.g.e.

¹² http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/perspin/tbl20002006eur15_en.pdf.
2007-2013 Mali Perspektifi ile ilgili olarak bakınız, http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/enlarg/COM_2004_101_en.pdf.

Tablo: 1- 2000-2006 Mali Perspektifi Kapsamındaki Harcamalar**(x 1.000 Euro)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.Tarım	40.920	42.800	43.900	43.770	42.760	41.930	41.660
OTP harcaması (kırsal kalkınma hariç)	36.620	38.480	39.570	39.430	38.410	37.570	37.290
Kırsal kalkınma ve eşlik eden tedbirler	4.300	4.320	4.330	4.340	4.350	4.360	4.370
2.Yapısal İşlemler	32.045	31.455	30.865	30.285	29.595	29.595	29.170
Yapısal fonlar	29.430	28.840	28.250	27.670	27.080	27.080	26.660
Uyum fonu	2.615	2.615	2.615	2.615	2.515	2.515	2.510
3.İç Politikalar	5.930	6.040	6.150	6.260	6.370	6.480	6.600
4.Dış Eylem	4.550	4.560	4.570	4.580	4.590	4.600	4.610
5.İdare	4.560	4.600	4.700	4.800	4.900	5.000	5.100
6.Rezervler	900	900	650	400	400	400	400
Para rezervi	500	500	250				
Acil yardım rezervi	200	200	200	200	200	200	200
Borç garanti rezervi	200	200	200	200	200	200	200
7.Katılım Öncesi Yardım	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120
Tarım	520	520	520	520	520	520	520
Katılım öncesi yapısal araç	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040
PHARE	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560
Taahhütlerin Tahsisatı (Toplam)	92.025	93.475	93.955	93.215	91.735	91.125	90.660
Ödemelerin Tahsisatı (Toplam)	89.600	91.110	94.220	94.880	91.910	90.160	89.620

Ödemelerin Tahsisatının Gayri Safi Milli Hasıladaki payı-% olarak	1,13%	1,12%	1,13%	1,11%	1,05%	1,00%	0,97%
Katılım İçin Uygun Olanlar (Ödemelerin tahsisatı)			4.140	6.710	8.890	11.440	14.220
Tarım			1.600	2.030	2.450	2.930	3.400
Diğer giderler			2.540	4.680	6.440	8.510	10.820
Ödemelerin Tahsisatı (Genel Tavan)	89.600	91.110	98.360	101.590	100.800	101.600	103.840
Ödemelerin Tahsisatının Gayri Safi Milli Hasıladaki (GSMH) payı-% olarak (Tavan)	1,13%	1,12%	1,18%	1,19%	1,15%	1,13%	1,13%
Öngörülme yen giderler sınırı	0,14%	0,15%	0,09%	0,08%	0,12%	0,14%	0,14%
Öz kaynaklar tavanı (GSMH' deki payı-% olarak)	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%	1,27%

KAYNAK:http://europa.eu.int/comm/budget/pdf/financialfrwk/perspfintbl20002006eur15_en.pdf

BÖLÜM: II - ÖNCEKİ YILLARDA UYGULANAN ORTAK TARIM POLİTİKASI REFORMLARI

1. 1968 – 1989 Dönemi

OTP'ye ilişkin ilk reform çalışması, OTP ilgili temel sorunun, piyasaya arz edilen tarım ürünü miktarının, bu ürünlere olan talepten çok olmasından, ya da kısa bir deyişle arz-talep dengesizliğinden kaynaklandığını belirten 1968 tarihli “Mansholt Planı”dır. Arz talep dengesini sağlamak amacıyla 5 milyon hektar arazinin ekilmemesi, 5 milyon çiftçinin üretimden vazgeçmesi ve küçük işletmelerin yerini büyük işletmelere bırakmasını öngören bu reform planı, AB'ye Üye Devletler arasında en önemli tarımsal üretici konumunu bugün de sürdüren Fransa'nın muhalefetiyle karşılaşmış ve kabul edilmemiştir. Ancak gündeme getirildiği dönemde başarısız olan söz konusu reform girişiminin esas önemi, zaman içerisinde yumuşatılarak diğer reformlara temel oluşturmasıdır.

1973 yılında Topluluğun Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka'nın üyeliğe kabulü ile genişlemesi, OTP'de, üretim artışını dengelemeyi ve bütçe harcamalarını azaltmayı hedefleyen bir dizi önlem alınmasına neden olmuştur. Bu kapsamdaki reformlardan ilki, 1970'li yıllarda öncelikle süt ürünleri sektöründe yaşanan üretim fazlasının oluşturduğu mali yükün üretici ile paylaşılması düşüncesi ile uygulanmaya başlanan ve 1992 yılına kadar sürdürülen “ortak sorumluluk vergisidir”. İkinci önemli reform ise, 1980'li yılların başında uygulanan “Garanti Eşiği” sistemidir. Bu uygulamada üretim fazlası olan tarımsal ürünlerin üretim hacmi, tahmini tüketim miktarı ve ihracat potansiyeli gibi unsurlar göz önüne alınarak maksimum üretim eşikleri saptanmıştır. Belirlenen bu eşiklerin aşılması durumunda hedef fiyat veya müdahale fiyatının artış oranları sınırlandırılmış, ya da üreticilerin fazla ürünleri stoklamaları ve satış masraflarına üretim vergisi yoluyla katılımları sağlanmıştır. Garanti eşiklerinin yüksek tutulması, eşiğin aşıldığı durumlarda ise destek fiyatlarının son derece sınırlı miktarda ürün için kısıtlanması nedeniyle Garanti Eşiği uygulamalarından istenilen sonuç alınmamıştır.

1983 yılında FEOGA Garanti Bölümü harcamalarının yükselmesi ve ürün stoklarının artması, daha kapsamlı OTP reformlarına duyulan gereği de ortaya çıkarmıştır. Bu

kapsamda 1984 yılında, FEOGA Garanti Bölümü harcamalarının yaklaşık %40'lık bölümüne karşılık gelen süt ürünleri sektörüne yönelik kota uygulaması yürürlüğe konulmuş, uygulamanın başarılı sonuçlar vermesiyle birlikte de ileriki yıllarda sürdürülmesi kararı alınmıştır.

1988 yılında sığır ve dana eti ile hububata yönelik harcamaların giderek artması, İspanya ve Portekiz'in üyeliğiyle birlikte Akdeniz menşeli ürünlerin bütçeye önemli bir yük oluşturması, dünya tarım fiyatlarındaki düşüş ve Topluluk ihracat maliyetlerinin yükselmesi bir kez daha kapsamlı reformları gerektirmiştir. Öncelikle FEOGA Garanti Bölümü harcamalarının 1992 yılına kadar artış hızı kontrol altına alınmış, bunun yanında bütçe kaynakları artırılarak OTP'nin AB bütçesindeki payının önemli ölçüde azaltılması planlanmıştır. Bütçe disiplinine ilişkin bu sistemin aşırı üretim ile bozulmasını önlemek amacıyla arz-talep dengesini gözetmeye yönelik bütçe dengeleyiciler oluşturulmuştur. Bu çerçevede en önemli bütçe dengeleme aracı olarak getirilen "garanti edilen azami miktar" mekanizması ile her bir ürün için üretimin önceden belirlenen eşiği aşması durumunda verilen desteğin otomatik olarak azaltılması öngörülmüştür. Ancak Konseyin üretim eşiklerinin aşılması durumunda bütçenin dengelenmesi için gereken fiyat indiriminden kaçınması nedeniyle 1988 reformlarının etkisi de istenilen düzeyde olmamış, stok fazlalıklarının önüne geçilememiştir. Diğer taraftan OTP'nin yapısını daha esnek hale sokan bu reformlar sayesinde Garanti Bölümünün FEOGA içerisindeki payı azalmaya başlamıştır.¹³

2. 1990-1997 Dönemi

1970'li yıllardan itibaren Topluluğun tarım ürünlerinde ithalatçı konumdan ihracatçı konuma geçmesi ile birlikte OTP'nin korumacı yapısı, Topluluğun 1963 yılında dahil olduğu Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) bünyesinde, başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere önemli tarım ihracatçısı ülkelerin eleştirisi oklarına hedef olmuştur. ABD, Topluluğun ihracat kapasitesindeki artışın rekabet gücünden değil, OTP kapsamındaki ihracat geri ödemelerinden kaynaklandığını savunarak kendi ihracat sübvansiyonlarını arttırmıştır. AB ile ABD tarafından uygulanan korumacı politikalar, dünya

---

¹³ <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 5.

piyasalarında öncelikle tarım ürünü ihraç eden diğer ülkelerin rekabet güçlerini zayıflatmıştır. Bu noktada GATT çerçevesinde 1986 yılında başlatılan Uruguay Turu müzakerelerinde ilk kez ulusal tarım politikalarının GATT sistemine uyumu tartışılmıştır. Bu kapsamda, dünya tarım ürünleri ticaretini engelleyecek ve bu ürünlerin piyasaya girişini zorlaştıracak her türlü tarım sübvansiyonunun ortak kurallar çerçevesinde düzenlenmesi ve kademeli olarak kaldırılması hedefi ortaya konulmuştur.¹⁴

1990'lardaki bu gelişmelerin yanında çevre bilincinin gelişmesi ve giderek bir baskı unsuru haline gelmesi de OTP'de yeni bir reformu gündeme getirmiştir. Özellikle 1993-2000 dönemi için uygulamaya konulan 5. Çerçeve Eylem Programı, AB'nin tüm politikalarının çevre koruma ile bütünleştirilmesi gereğini vurgulamıştır.

Bu kapsamda 1992 yılında uygulamaya konulan Mac Sharry reformları¹⁵, OTP'nin işleyişinden kaynaklanan problemlerin yanı sıra, dünya ticaretindeki gelişmeleri ve çevre unsurunu da dikkate alarak OTP'nin piyasa ve fiyat mekanizmalarına ilişkin önemli değişiklikler getirmiştir. Mac Sharry reformları ile OTP bütçesinde önemli bir yere sahip olan hububat ile sığır ve dana eti müdahale fiyatları azımsanmayacak oranlarda indirilmiş, buna bağlı olarak çiftçi gelirlerinde oluşan kayıpların ise "telafi edici ödemeler" yoluyla karşılanması politikası benimsenmiştir. Bu sistem ayrıca bazı kapsamlı yapısal reformlarla da desteklenmiştir. Bu çerçevede temel hedefi, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin hızlandırılması, toprağın daha rasyonel bir şekilde kullanımı, böylece kırsal alanların dengeli kalkınmasının sağlanması olan ek tedbirler alınmış, daha önce uygulanan bazı önlemler ise sürekli hale getirilmiştir. Söz konusu ek tedbirlerle sağlanan destekler artırılmış, çevre koruma ve ormanlaştırmaya yönelik bazı girişimler Üye Devletler için zorunlu hale getirilmiştir.

---

¹⁴ A.g.e., sf. 7.

¹⁵ Mac Sharry Reformları adını, 1989-1992 yıllarında görev yapan Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınmadan sorumlu Komiseri Ray Mac Sharry'den almaktadır.

3. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Antlaşması ve OTP

Mac Sharry Reformları ile OTP'nin yapısında oluşan değişiklikler, AB ile ABD arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle tıkanan Uruguay Turu müzakerelerinin tekrar başlamasına olanak tanımıştır. Nisan 1994'te imzalanan nihai anlaşma ile Uruguay Turu sona ermiş ve GATT yerini Dünya Ticaret Örgütüne bırakmıştır. DTÖ, Uruguay Turu Anlaşması çerçevesindeki Tarım Anlaşmasını da içermektedir. DTÖ Tarım Antlaşması, tüm tarife dışı engellerin gümrük tarifesine dönüştürülmesi, ülkeler arasında haksız rekabet yaratan tarım sübvansiyonlarının sınırlandırılması, ithalat ve ihracatı düzenleyen bu iki önlemi desteklemek amacıyla iç piyasada tarım sektörüne yönelik desteklerin azaltılması olarak sıralanabilecek üçlü bir yapıya sahiptir.

Tarife dışı engellerin kalkması ile OTP'nin dış rekabete karşı kullandığı temel koruma mekanizmaları olan "prelevman" ve değişken vergiler, eşdeğer gümrük vergilerine dönüştürülmüştür. Ancak Anlaşma ile belirlenen ve 2001 yılına kadar azaltılması öngörülen tarife üst sınırlarının halen uygulanan tarifelerin üzerinde olması nedeniyle, bu durumun AB üzerindeki olumsuz etkisi ilk başlarda hissedilmezken buna karşılık ihracat sübvansiyonlarına getirilen kısıtlamaların AB tarım ürünleri ihracatı üzerindeki olumsuz etkileri ilk yıllardan itibaren farkedilmiştir.

DTÖ Tarım Anlaşmasının iç piyasada kullanılan tarımsal desteklerin azaltılması konusundaki hükmü, bu hükmün sadece fiyat desteklerini kapsamaması ve de bu desteklerin Mac Sharry Reformları ile önemli ölçüde azaltılmış olması nedeniyle Topluluğu çok az etkilemiştir. Ancak indirimden muaf tutulan tüm diğer iç destekler DTÖ platformlarında tartışma konusu olmaya devam etmektedir.¹⁶

---

¹⁶ <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 7-8.

4. 1997 ve Sonrası (Gündem 2000)

AB'nin "genişleme" perspektifinin bütçeye getireceği yüklerle ilişkin duyulan kaygı ve daha önce belirlenen ticari koruma düzeylerinin 1999 yılı sonunda Seattle'da yapılması öngörülen yeni tur DTÖ müzakerelerinde tekrar ele alınacak olması, yeni bir OTP reformu düşüncesini hazırlayan iki temel neden olmuştur. Ancak bu temel nedenlere ek olarak, Mac Sharry Reformlarına rağmen FEOGA'nın AB bütçesinin yaklaşık yarısını oluşturmaya devam etmesi, tarımın çevre üzerindeki olumsuz etkileri, BSE (ya da kamuoyunda bilinen adıyla "deli dana hastalığı") ve şap hastalıklarının yol açtığı krizlerin ürün güvenliği ve tüketici hakları konularını gündeme taşınması gibi sorunlar da yeni bir OTP reform sürecine girilmesinde önemli rol oynamıştır.

1997 yılındaki Lüksemburg Zirvesi ile AB'ye aday ülke statüsü kazanan Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ("MDAÜ") ekonomilerinde tarımın AB ülkelerine kıyasla oldukça yüksek olan payı ve bu ülkelerdeki tarımsal mekanizmaların farklılığı nedeniyle, AB'ye entegrasyon sürecinde MDAÜ'lerin tarım sektörlerinin OTP'ye uyumlaştırılmasının maliyetinin, yüksek olacağı düşünülmüştür. Bunun yanında, dikkate değer bir tarımsal üretim potansiyeli taşıyan MDAÜ'lerin, Birliğin stokları, arz talep dengesi ve bütçe harcamaları üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı öngörülmekteydi.

Söz konusu ülkelerin 1993 yılı sonrasında artan ihracatları, AB'ye üyelikleri ile birlikte mevcut desteklerin yardımıyla daha da yükselecek, ayrıca MDAÜ'lerin katılımı AB'nin DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında giderek kısıtlanan ihracat sübvansiyonlarını daha fazla kullanmasını gerektirecektir. Aynı şekilde bu ülkelerin şu anda bazı ürünlerde AB'den düşük olan gümrük tarifelerini üyelik sonrasında arttırmaları, diğer DTÖ üyelerinin tepkisine yol açabilecektir. Son olarak, MDAÜ'lerin AB'ye tam üyelikleri sonrasında iç destek seviyelerini yükseltmeleri de DTÖ nezdinde sorunları beraberinde getirebilecektir.

Genişlemenin yol açacağı öngörülen sorunların dışında OTP'de yeni bir reform ihtiyacı doğuran ikinci temel etken, yeni DTÖ müzakereleri olmuştur. AB, özellikle ABD ve önemli tarım ihracatçısı ülkelere karşı müzakere gücünü koruyabilmek amacıyla OTP'de bir an önce, ticari rakipleri tarafından olumlu karşılanacak bir dizi reform gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. Zira Uruguay Turunda belirlenen gümrük tarifeleri üst sınırı, AB'nin OTP

kapsamında uyguladığı gümrük tarifelerinin üzerinde iken, tarifelerin aşamalı olarak indirilmesi sonucunda izin verilen tarife üst sınırına yaklaşmıştır. Ancak ilk yıllardan itibaren AB açısından güçlükler yol açan ihracat sübvansiyonu indirimleri gelecekte daha da büyük bir sorun oluşturacaktır. Buna ek olarak, ilk müzakerelerde indirimden muaf tutulan telafi edici ödemelerin yeni müzakerelerde indirim kapsamına alınması gündeme gelmiştir.

Yukarıda sayılan bu etkenlerin sonucunda Aralık 1995 Madrid Zirvesinde, Bakanlar Konseyinin isteği üzerine Komisyon tarafından hazırlanan ve 21. yüzyılda AB'nin karşılaştığı sorunları ortaya koyarak çözüm önerileri sunan Gündem 2000 belgesi¹⁷ içerisinde OTP ile ilgili olarak Mac Sharry Reformlarının devamı niteliğinde hazırlanan bir dizi değişikliğe yer verilmiştir. Bu kapsamda;

- AB'de faaliyet gösteren üreticilerin iç ve dış alanda rekabet gücünün artırılması,
- ürün güvenliğinin sağlanması,
- tarım kesiminin yaşam kalitesi ve gelir düzeyinin artırılması,
- çevre korumanın OTP ile bütünleştirilmesi,
- tarımsal üreticilere alternatif iş imkanları yaratılması,
- tarım alanındaki AB mevzuatının sadeleştirilmesi, 21. yüzyılda OTP'nin işleyişine yön verecek yeni amaçlar olarak saptanmıştır.¹⁸

1999 yılı Mart ayında Berlin'de gerçekleştirilen Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi Toplantısında kabul edilen Gündem 2000 Belgesi kapsamında OTP'ye yönelik olarak getirilen önemli bir yenilik, üreticilere doğrudan ödeme sağlayan bütün OPD'leri kapsayan yeni bir Tüzüğün yürürlüğe sokulması olmuştur¹⁹. Yeni "Yatay Tüzük" ile Üye Devletlere bazı yetkiler verilmiş ve sisteme esneklik getirilmiştir. Buna göre üreticilerin doğrudan ödemelerden yararlanabilmeleri için çevre unsurunu dikkate almaları şart koşulmuş, bu şarta uymamaları halinde ödemelerde kısıtlama yapılması ve üreticilere ödenmeyen fonların kullanımının Üye Devletlerin inisiyatifinde bulunması öngörülmüştür. Gündem 2000 çerçevesinde tarım sektörüne yönelik olarak gerçekleştirilen değişikliklerin kırsal alanlardaki diğer yerel ekonomik faaliyetleri etkileyeceği dikkate alınarak, kırsal kalkınma tedbirlerinin

¹⁷ Gündem 2000 için bakınız: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l60020.htm>.

¹⁸ <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 8.

¹⁹ 17 Mayıs 1999 tarih ve 1259/1999 sayılı, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde doğrudan ödeme sistemine ilişkin ortak kuralları belirleyen Konsey Tüzüğü.

de geliştirilmesine karar verilmiştir. Konuya ilişkin Birlik mevzuatı tek bir Tüzük altında toplanarak²⁰ bu alandaki mevzuat sadeleştirilmiştir. Aday ülkelerin üyelik öncesi OTP uyum çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla ise, Gündem 2000 tarım reformları kapsamında FEOGA'nın Garanti Bölümünden finanse edilmesi kararlaştırılan bir "Tarım ve Kırsal Kalkınma Alanında Özel Katılım Programı (SAPARD)" oluşturulmuştur.

Belirli tarımsal ürünler için Topluluk düzeyinde belirlenen fiyatların daha da aşağıya çekilmesi ve bundan dolayı çiftçilerin gelirlerinde oluşan kayıpların, doğrudan ödemelerin arttırılması yoluyla telafisi yanında Gündem 2000 reformları kapsamında ilk kez OTP'ye ilişkin toplam harcama tutarı reel anlamda sabitlenmiştir. Mac Sharry Reformlarının genel bir bütçe sınırlaması yönünde her hangi bir adım atmadığı ve OTP harcamalarının 1990'lar süresince artmaya devam ettiği göz önüne alındığında, bu noktanın önemi ortaya çıkmaktadır.²¹

Gündem 2000 kapsamında OTP'de gerçekleştirilen reformlar, Komisyon tarafından ilk başta yapılan öneriler kadar radikal değişiklikler taşııyordu. Mevcut OTP mekanizmalarından en büyük faydayı gören Üye Devletlerin, özellikle de Fransa'nın girişimleri sonucu Komisyon ile reform girişimine muhalefet eden ülkeler arasında bir orta yol bulunmuştur. Buna göre, Komisyon teklifleri yumuşatılırken, 2002-2003 yıllarında bir "Yarı Dönem Gözden Geçirmesi"²² (YDGG) yapılması üzerinde mutabakat sağlanmıştır. Gündem 2000 Reformları, Mac Sharry Reformlarını bir adım daha ileriye götürmüş, her ne kadar OTP'de ihtiyaç duyulan ve Komisyon tarafından desteklenen kökten değişikliklerin gerçekleştirilmesi mümkün olmamış ise de özellikle YDGG yoluyla 2003 Reformlarına giden yolu açmıştır.

---

²⁰ 17 Mayıs 1999 tarih ve 1257/99 sayılı Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'ndan kırsal kalkınma yardımlarına ilişkin ve bazı tüzükleri değiştiren ve yürürlükten kaldıran Konsey Tüzüğü.

²¹ Baldwin, R. ve Wyplosz, C., "Manuscript for The Economics of European Integration", 2003, http://heiwwww.unige.ch/~baldwin/papers/BW/Chap8_CAP_Jul03.PDF, sf. 22.

²² YDGG için bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/enc/2002/com2002_0394en01.pdf.

BÖLÜM: III - HAZİRAN 2003 VE SONRASI: SON OTP REFORM PAKETİ

1. 2003 OTP Reformu: Giriş

AB üyesi ülkelerin tarım bakanları, 3 hafta boyunca süren yoğun görüşme ve tartışma maratonunun ardından, 26 Haziran 2003 tarihinde Lüksemburg'da düzenlenen Bakanlar Konseyi toplantısında, 2002'de gerçekleştirilen YDGG'den bu yana gündemde olan OTP reform çalışmalarına son noktayı koyan siyasi anlaşmaya varmışlardır. Konsey ve Komisyon pozisyonları arasında varılan nihai uzlaş, OTP reformuna ilişkin olarak Komisyon tarafından daha önce hazırlanan ve 22 Ocak 2003'te son şekli verilen önerilerden önemli ölçüde tavizler verildiğini göstermektedir. Örneğin, doğrudan ödemelerin üretimle ilişkisinin kesilmesi konusunda Üye Devletlere 2007 yılına kadar bu uygulamayı erteleme hakkı tanınmış, ayrıca bir çok ödemenin kısmen ya da tamamen üretim ile ilişkilendirilmesine devam edilmesine karar verilmiştir. Hububat OPD'si ile ilgili olarak gündemde olan fiyat indiriminden vazgeçilmiş, süt ürünleri sektöründeki fiyat kesintileri ise sınırlı kalmıştır. Reform paketinin geneline ilişkin olarak, 26 Haziran 2003'te kabul edilen kararlar ile Üye Devletlere, getirilen değişikliklerin uygulanmasında önemli oranda tercih serbestisi tanındığı ve bu ülkelere çoğu alanda değişik seçenekler sunulmasından dolayı gelecekte her ülkenin OTP'nin farklı bir versiyonunu uyguluyor olacağı, bunun da bir anlamda OTP'nin "yeniden ulusallaştırılması" anlamına geldiği yorumları yapılmaktadır.²³

Atılan tüm bu geri adımlara ve ifade edilen kaygılara rağmen ortaya konulan reform paketi AB yetkilileri tarafından kamuoyuna coşkulu ifadelerle sunulmuştur. Komisyon Başkanı Prodi son OTP reformunu "tarihi bir anlaşma" olarak nitelemiş ve Avrupa için hayati bir sektör olarak tanımladığı tarım alanında bir "dönüm noktasını" temsil ettiğini belirtmiştir. Yine Prodi'ye göre yapılan değişiklikler, sadece Avrupalı çiftçiler, tüketiciler ve vergi mükellefleri için değil aynı zamanda hem çevre hem de uluslararası ticarete ilişkin getirmesi umulan faydaları nedeniyle, gelişmekte olan ülkeler için "iyi haber" anlamına gelmektedir.²⁴ Reformların mimarı, Tarım ve Kırsal Kalkınmadan Sorumlu Komiser Franz Fischler ise

²³ Loble, M. ve Butler, A., "Mind The Gap: The Space Between CAP Reform and Implementation, Addendum to the The State of Agriculture in Devon", Center for Rural Research, Temmuz 2003, <http://www.ex.ac.uk/crr/pdf/reports1/mindthegap.pdf>, sf.1.

²⁴ Avrupa Komisyonu Başkanı Prodi tarafından Ortak Tarım Politikası ile ilgili yapılan 26 Haziran 2003 tarih ve IP/03/907 sayılı Basın Açıklaması, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/03/907/0/RAPID&lg=EN&display=.

Konsey Kararlarını “yeni bir çağın başlangıcı” olarak tanımlamış, “uluslararası ticareti tahrip edip gelişmekte olan ülkelere zarar veren eski destekleme sistemine veda edildiğini” belirterek AB’nin Doha Turu kapsamındaki DTÖ müzakerelerinde daha güçlü konumda olacağını vurgulamıştır.²⁵

Haziran 2003’te varılan anlaşma sonrası yapılan tüm coşkulu açıklamalara rağmen, Üye Devletlerin Komisyon tarafından hazırlanan reform önerileri üzerinde mutabakata varması aslında hiç de kolay olmamıştır. YDGG sonrası Tarım Bakanları Konseyi reform öneri ile ilgili olarak üçe bölünmüş durumdaydı.

Reform yanlısı birinci grupta, hepsi de OTP’ye net katkı sağlayıcılar olan, Birleşik Krallık, Danimarka ve İsveç yer alıyordu. Sosyal Demokratlar ve Yeşiller Partisinin oluşturduğu Alman hükümeti ise bu grubu desteklese de tarım politikaları alanında Fransa ile ilişkilerin daha da bozulmasının önüne geçmek amacıyla reformun 2006 yılına kadar ertelenmesini destekler bir tutum takınmıştır.

OTP’de kökten bir reform girişimine karşı çıkan ikinci grupta ise Fransa, İrlanda, İtalya, Avusturya, Yunanistan ve Lüksemburg yer almıştır. OTP harcamalarının % 22’lik bölümünden faydalanan Fransa, “bekle ve gör” stratejisini benimsemiş ve OTP’de YDGG’nin ardından yapılacak radikal değişikliklere karşı çıkmıştır. Diğer muhalif Üye Devletlerden İrlanda, Fransa’yı desteklemekle birlikte kırsal kalkınmaya ilişkin tasarıları desteklemiştir. Tarım sektörüne yapılan AB yardımlarının kesilmesinden endişe duyan Yunanistan da Lüksemburg ile birlikte reform hareketinin karşısında yer almıştır. Tarım Bakanlığının Yeşillerin elinden çıkması ile İtalya da reform karşıtı ve OTP fonlarından aldığı payı arttırmak isteyen bir tavır benimsemiş, ancak, doğrudan ödemelerin üretim ile ilişkisinin kısmen kopartılmasına sıcak yaklaşmıştır. Modülasyon²⁶ ve çapraz uyum gibi reform önerilerinin yatay anlamda önemli bileşenlerini oluşturan unsurlara ölçülü bir destek veren Avusturya ise reforma Berlin’de saptanan takvim çerçevesinde daha ileri tarihlerde başlanmasını savunmuş ve bu anlamda reform karşıtı hareketin içinde yer almıştır.

²⁵ “EU Ministers Reach Deal on CAP Reform, Trading Partners Responded Cautiously”, Bridges Weekly Trade News Digest, 3 Temmuz 2003, c.7, s. 24, <http://www.icstad.org/weekly/03-07-03/story1.htm>.

²⁶ Modülasyon özetle, AB’de OTP çerçevesinde çiftçilere verilmekte olan doğrudan ödemelerin bir bölümünün kırsal kalkınma alanına aktarılması uygulaması olarak tanımlanabilir.

Son olarak, reform konusunda yukarıda sözü edilen iki grup tarafından da “ikna edilebilecek” ülkeler olarak tanımlanabilecek üçüncü grupta yer alan ülkelerden İspanya, modülasyon ve doğrudan ödemelerin üretimden bağımsız verilmeye başlanması önerilerine karşı çıkmamıştır. Portekiz kırsal kalkınma için daha fazla kaynak ayrılmasını desteklerken²⁷ Finlandiya yardım kesintilerinden daha fazla sayıda küçük çiftçinin muaf tutulmasını savunmuştur. Belçika ise kapsamlı reformlar için ortada mali bir neden olmadığını belirtmiş ama reform karşıtı gruba mesafeli durmayı tercih etmiştir.²⁸

2. 2003 OTP Reformu: Temel Bileşenler²⁹

2.1. Basitleştirme: Tek Ödeme Planı

Haziran 2003’de kabul edilen son OTP reformunun en önemli unsurlarından birisi “Tek Ödeme Planı”dır (“Single Payment Scheme”). Bu yeni ödeme planı, AB’deki çiftçilerin yararlanmakta olduğu doğrudan ödemelerin bir çoğunun yerini almaktadır. Getirilen bu yeni ödeme mekanizması ile çiftçilere verilen destek ile çiftçilerin ürettikleri ürün arasındaki ilişki ortadan kaldırılmaktadır (“de-coupling”). Ödemelerin üretilen ürün ile ilişkilendirilmesine son verilmesi ile AB tarım sektörünün daha piyasa odaklı bir anlayışa yönelmesi hedeflenmektedir. Buna göre, çiftçiler ve tarımsal işletmeler tarafından “kâr” kaybı esas alınarak verilecek üretim kararları, üretim yapılan sektörlerde OTP kapsamında verilen desteklerin daha az etkisinde kalacaktır.³⁰ Yeni uygulamadan beklenen diğer faydalar arasında üretim yoğunlaşması yoluyla çevreye zarar veren teşviklerin ortadan kaldırılması sayılabilir. Ayrıca, AB tarafında OTP kapsamında verilmekte olan desteklerin önemli bir bölümünün, DTÖ’nün izin verdiği ancak tartışmalara yol açan, alan ya da hayvan başına ödemeler gibi üretim ile kısmen ilişkilendirilmiş yardımların bulunduğu “mavi kutudan” ticareti tahrif etmeyen ya da ticarete asgari ölçüde olumsuz etkisi olan yardımların yer aldığı

²⁷ OTP Reformları üzerinde yapılan nihai oylamada aleyhte tek oy Portekiz tarafından kullanılmıştır.

²⁸ Grant, W., “The Prospects of CAP Reform”, The Political Quarterly, Şubat 2003, c. 74, s. 1, <http://www.blackwell-synergy.com/openurl?genre=article&sid=vendor:database&issn=0032-3179&volume=74&issue=1&spage=19>, sf. 22-23.

²⁹ 2003 yılı Haziran ayı ve sonrasında yapılan OTP Reformlarına ilişkin resmi açıklamalara ve yasal metinlere ulaşmak için bakınız http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/index_en.htm.

³⁰ Ahner, D., “Cap Reform and EU Enlargement: The Future of European Agricultural Policy”, Sunuş metni, Mart 2004, www.europa.eu.int/comm/agriculture/events/sofia/ahner.pdf, sf. 3.

“yeşil kutuya” kaydırılması³¹ ve DTÖ müzakerelerinde AB’nin pozisyonunun güçlendirilmesi de önemli bir hedef olarak ortaya çıkmaktadır.

Prencip olarak Tek Ödeme Planına dahil edilmeleri kararlaştırılan doğrudan ödeme planları; ekilebilir alan yardımı (“arable area aid”), sığır (ve dana) özel primi (“beef special premium”), süt ineği primi (“suckler cow premium”), kesim primi (“slaughter premium”), sığır ulusal zarfları (“beef national envelopes”), yaygınlaştırma ödemeleri (“extensification payments”), mevsim dışı kesimler için verilen prim (“deseasonalisation premium”)³², yıllık koyun (ve keçi) primi (“sheep annual premium”) ve buna bağlı az gelişmiş alan ek ödemesi ile koyun ulusal zarflarıdır (“sheep national envelopes”).³³

Yeni Tek Ödeme Planı, her ne kadar 1 Ocak 2005 tarihinde işlerlik kazanacak olsa da Üye Devletlerin bu sistemin uygulanmasını en geç 2007 yılına kadar erteleyebilmelerine olanak tanımıştır. Buna ek olarak, her ne kadar “De-coupling” genel ilke olarak benimsenmiş ise de Üye Devletler, özellikle piyasalarda istikrarın bozulduğu ya da yeni ödeme planı nedeniyle üretimin sona ermesi riskinin ortaya çıktığı durumlarda, çiftçilerine verdikleri doğrudan ödemelerin belirli bir kısmını üretim ile ilişkilendirebileceklerdir. Örneğin, doğrudan ödemeleri üretimle ilişkilendirmeye devam etmeyi tercih eden Üye Devletler;

- tohumlar için yapılan doğrudan ödemeleri,
- ekilebilir alan ödemelerinin azami % 25’ini (Diğer tarla bitkilerinde verilen doğrudan yardımları üretim ile ilişkilendirilmemesi durumunda, durum buğdayı için yaptıkları ödemelerin azami % 40’ını),
- koyun ve keçi primlerinin azami % 50’sini,
- sığır eti sektöründe ise süt ineği priminin tamamı ve kesim priminin % 40’ını ya da kesim priminin tamamını veya sığır özel priminin % 75’ini,

reform öncesi uygulamalarda olduğu gibi üretim ile ilişkilendirmeyi sürdürme seçeneğine sahiptirler.³⁴ Üye Devletler ayrıca mevcut prim tutarlarının “bölgeselleştirilmesi” yönünde karar alma ve bu kapsamda primlerin çiftçiler arasında yeniden dağıtımına yönelik bir dizi seçenek uygulayabilme hakkına sahip olmuşlardır.

³¹ Bu alandaki DTÖ terminolojisi ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bakınız,

http://www.wto.org/english/stratop_e/agric_e/negs_bkgnd08_domestic_e.htm#blue.

³² Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pr/e/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00010069.pdf, Madde 124.

³³ “CAP Reform Measures 26/06/03 (in full)”,

http://www.countryside.wales.gov.uk/fe/fileupload_getfile.asp?filePathPrefix=1248&fileLanguage=e.rtf.

³⁴ “Common Agricultural Policy Reform”, Birleşik Krallık Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı resmi İnternet sitesi, www.defra.gov.uk/farm/capreform/agreement-summary.htm.

Süt ürünlerine verilen primlerin (“dairy premium”) kotalarla ilişkilendirilmesine, Üye Devletlerin Tek Ödeme Planının bölgeselleştirilmesini tercih ettikleri durumlar istisna tutulmak kaydıyla, bu sektördeki reformun tamamlanmasına kadar devam edilmesi yönünde karar alınmıştır. Bunun yanında Üye Devletler süt ürünler için ödenen primleri en başından itibaren Tek Ödeme Planına dahil etme şansına da sahiptirler. Süt ve diğer sektörlerde yapılan değişiklikler, aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Üye Devletler veya bölgeler ayrıca yapılan doğrudan ödemelerin % 10'luk bir bölümünü, ödemeler ile üretim ilişkisinin koparılmasının yaratabileceği olası olumsuz etkileri gidermek, pazarlama olanaklarını arttırmak ya da organik tarım gibi belirli tarım türlerini özendirme amacıyla tutabilirler. % 10'luk bu sınır, değişik sektörlerde Üye Devletler tarafından üretim ile ilişkilendirilmeye devam edilebilecek doğrudan ödemeler için yukarıda belirtilen üst sınırlar içerisinde değerlendirilecektir.

Yeni Tek Ödeme Planı plan çerçevesinde yapılacak ödemelerin, 2000 – 2002 dönemi referans alınarak hesaplanması kararlaştırılmıştır. Bu süre içerisinde ya da 31 Mayıs 2003 tarihine kadar arazi sahibi olanların durumunu kolaylaştırmak için ise ayrıntılarına burada girilmeyecek özel hükümler getirilmektedir. Doğrudan ödemeler her ne kadar arazi kullanımına bağlı olarak verilecek olsa da, söz konusu bu ödemelere ilişkin haklar (“entitlements”) araziden ayrı olarak satış yoluyla devredilebileceklerdir. Arazi sahibi olmayan çiftçilerin durumu da yine özel hükümler aracılığı ile düzenlenmektedir.

2.2. Çapraz Uyum

2003 Reformunun önemli bileşenlerinden bir diğeri de, “çapraz uyum”dur (“cross-compliance”). Çapraz uyum, Gündem 2000 değişiklikleri kapsamında uygulanması Üye Devletlere bırakılmış bir kavram ise de yeni reform paketi ile zorunlu bir uygulama niteliği kazanmıştır. Çapraz uyum ilkesi çerçevesinde, çevre koruma, gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ile ilgili olarak seçilen 18 adet yasal gerekliliğe uyulmaması halinde çiftçilere verilen doğrudan ödemelerde kesintiye gidilmesi öngörülmektedir. Arazi kaybının ve buna bağlı olarak oluşabilecek çevre sorunlarının önüne geçilebilmesi amacıyla, tüm tarımsal

ürünlerin iyi tarımsal ve çevresel şartlarda tutulması da yine çapraz uyum ilkesi altında değerlendirilmektedir. Üye Devletler her yıl standartların karşılanıp karşılanmadığını denetlemek amacıyla belirli sayıda tarımsal işletmede sistematik denetimler gerçekleştirecektir.

Çiftçilerin çapraz uyum yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine yardım etmek amacıyla son OTP reformları kapsamında bir çiftlik danışma sistemi (“farm advisory system”) öngörülmektedir. Bu sistem ile çiftçilere geribildirim yoluyla standartların ve “iyi uygulamaların” üretim sürecinde nasıl kullanılacağı konusunda tavsiyelerde bulunulması amaçlanmaktadır. 2006 yılına kadar Üye Devletler için gönüllü olan bu sistem, 2007’den itibaren Üye Devletlerce sunulması zorunlu bir hizmet niteliği kazanacaktır. Çiftçilerin sisteme katılımı ilk başta gönüllülük esasına dayanacak olmakla birlikte, Komisyonun konuyla ilgili yapacağı değerlendirmenin ardından Konsey, 2010 yılında bu sistemin çiftçiler için zorunlu olmasının gerekip gerekmediğine karar verebilecektir.

2.3. Arazi Kullanımı ve Üretim Dışı Bırakılan Alanlar

Çapraz uyum kurallarına uygun olarak ekilmesi gereken, yukarıda açıklanan yeni “basitleştirilmiş” ödeme planına tabi tarımsal alanlar, enerji bitkileri (“energy crops”) dışındaki kalıcı ürünler (“permanent crops”) ya da patates de dahil olmak üzere taze meyve ve sebze yetiştirmek amacıyla kullanılmayacaktır.

Tarla bitkilerine yönelik olarak ilk kez 1992 yılında yürürlüğe konulan “Ekilebilir Alan Ödemeleri Planı” kapsamında alan ödemelerinden yararlanmak için başvuran üreticilerin sahip oldukları toprağın bir bölümünü üretim dışı bırakma (“set-aside”) zorunluluğu bulunmaktaydı. Temel zorunlu üretim dışı bırakma oranı 2000/2001 pazarlama yılından 2006/2007 pazarlama yılına kadar olan sürede % 10 olarak belirlenmişti.³⁵ Çiftçiler, üretim dışı bıraktıkları alan karşılığında AB’den bölgelere göre değişen oranlarda alan ödemesi almaktadırlar.³⁶ 2003 Reformu ile üretim dışı bırakma uygulaması korunmakta olup çiftçinin

³⁵ Bununla birlikte söz konusu plan kapsamında üreticiler, kendi tarımsal işletme ihtiyacına yönelik olarak, baklagiller gibi bazı ürünleri yetiştirebilmektedirler.

³⁶ Cansevdi, H. ve Berende-Verhoeven, L., (2001), Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası ve Türkiye’nin Uyumunu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, sf. 17-18.

basitleştirilmiş ödemelere ilişkin referans dönemi içinde zorunlu olarak üretim dışı bıraktığı alan miktarının esas alınması kararlaştırılmıştır. Bu alan yine aynı ödeme sistemine tabi olmakla birlikte destekler söz konusu alanın üretim dışı bırakılması koşuluna bağlı olarak verilecektir.

2.4. Farklı Ürünlere İlişkin Piyasa ve Fiyat Politikalarında Yapılan Değişiklikler

2003 OTP reformu, geçmiş reform girişimlerinde yer verilen, fiyat desteğinden doğrudan ödemelere geçiş eğilimini sürdürmektedir. Farklı ürün ve ürün grupları için uygulanmakta olan piyasa, fiyat ve destek politikalarında getirilen yenilikler aşağıda özetlenmektedir.³⁷

2.4.1. Süt ve Süt Ürünleri

Süt ve süt ürünlerine ilişkin fiyat desteklerindeki kesintiler Komisyon tarafından 2003 Ocak ayı içinde açıklanan önerilerin gerisinde kalmıştır. Buna göre tereyağında 4 yıl içerisinde yapılacak fiyat kesintisi %35,8'den % 25'e çekilmiş, yağsız süt tozundaki kesinti ise Gündem 2000'de belirlendiği gibi % 15 oranı ile sınırlı tutulmuştur. Bu kesintiler nedeniyle üretici gelirlerinde oluşacak zararların kısmen telafi edilmesi amacıyla 2004 yılı içerisinde, bir süt ürünleri prim ödemesinin ("dairy premium payment") başlatılması kararlaştırılmıştır. Tek Ödeme Planını bölgesel bazda uygulamaya karar veren Üye Devletler, bu ödemeyi de plan içine alabilirken diğerleri için söz konusu prim 2006/2007 pazarlama yılına kadar üretimle ilişkilendirilerek ödenecektir. Ödemelerin yapılmasında belirlenen referans tarihte sahip olunan kotalar esas alınacaktır. Süt kotalarında Gündem 2000 çerçevesinde kararlaştırılan artışların 2005 yerine 2006 yılında yürürlüğe girmesi öngörülmekte ve kota sistemi 2014/2015 pazarlama yılına kadar uzatılmaktadır.

³⁷ Konuyla ilgili 26 Haziran 2003 tarih ve IP/03/898 sayılı Basın Açıklamasının tam metni için bakınız, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/03/898/0/RAPID&lg=en&display=.

2.4.2. Hububat

Hububat ile ilgili olarak, müdahale fiyatı ve doğrudan ödeme düzeyinin korunması, ancak bu ödemeler için aylık bazda uygulanan artışların % 50 oranında azaltılması yoluna gidilmiştir.³⁸ Çavdar, müdahale sistemi dışında bırakılırken enerji ürünlerine yönelik olarak yeni getirilen hektar başına 45 Euro'luk yardımın 1,5 milyon hektarlık bir "Garanti Edilen Azami Alan" ("maximum guaranteed area") için verilmesi için mutabakat sağlanmıştır.

2.4.3. Durum Buğdayı

AB'nin "geleneksel" olarak tanımlanan bölgelerinde ödenen durum buğdayı yardımın 3 yıl içerisinde hektar başına 344,50 Euro'dan 285 Euro'ya düşürülmesi ve 2005 yılından itibaren bu ödemelerin üretim ile bağının kesilmesi öngörülmektedir ("de-coupling"). İyi durumdaki ("well-established") bölgelerde hektar başına 138,90 Euro olarak verilmekte olan yardım ise 3 yıllık dönemin sonunda tamamen sona erdirilecektir. Buna ek olarak, sadece "geleneksel" durum buğdayı alanlarında verilmek üzere hektar başına 40 Euro'luk bir kalite primi oluşturulmuştur.

2.4.4. Proteinli Ürünler

Proteinli ürünler ("protein crops") için verilmekte olan yardımlar üretim ile ilişkilendirilmeye devam edecektir. Bezelye ve fasulye için ton başına verilmekte olan yardım, AB genelinde, 1,4 milyon hektarı aşmamak üzere, hektar başına verilecek 55,75 Euro'luk alan esaslı bir yardıma dönüştürülecektir.

---

³⁸ Buna göre, aylık artışlar son OTP reformu ile birlikte, ton başına 0,93 Euro'dan 0,465 Euro düzeyine indirilmiştir. Hububat için ödenen ton başına temel doğrudan yardım tutarı 63 Euro, müdahale fiyatı ise 101,31 Euro olarak korunmuştur. (<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/11&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>)

2.4.5. Pirinç

2003 OTP reformları kapsamında, pirinç için uygulanmakta olan müdahale fiyatında % 50'lik bir kesintiye gidilmiş ve aylık artışlara ("monthly increments") son verilmiştir.³⁹ Yıllık müdahale alımı 75 bin ton ile sınırlandırılmış, bunun yanı sıra pirinç üreticilerine verilmekte olan yardımlar ton başına 52,65 Euro'dan 177 Euro'ya yükseltmiştir. Bu miktarın 102 Euro'luk bölümü Tek Ödeme Planı çerçevesinde ödenecektir.

Konsey ayrıca Komisyonu, AB'nin ticaret ortaklarıyla DTÖ kapsamında "Madde 28" olarak adlandırılan, pirinç tarifelerinin değiştirilmesine ilişkin müzakereleri yürütmesi konusunda yetkilendirmiştir.

2.4.6. Kabuklu Yemişler

Kabuklu yemişlere ("nuts") yönelik olarak hektar başına 120,75 Euro'luk yeni bir yıllık alan yardımı oluşturulmuş ve ödeme yapılacak azami alan 800.000 hektar olarak belirlenmiştir. Üye Devletler aynı miktarı ulusal yardım olarak da verebileceklerdir.

2.4.7. Enerji Bitkileri

Enerji bitkileri ("energy crops") ile biyolojik yakıtlar ile biyo-kütle ("biomass") kaynaklı elektrik ve termal enerjinin üretilmesinde kullanılan bitkilerdir. Bu bitkilerin yetiştirilmesinde kullanılan alan için hektar başına 45 Euro'luk bir yardım üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Söz konusu yardım için AB içinde garanti edilen azami alan 1,5 milyon hektar olarak belirlenmiştir. Toplam üretim miktarının bu alanı aşması durumunda ise yardımın

---

³⁹ Reform öncesi pirinç müdahale fiyatı ton başına 298,35 Euro aylık artışlar ise ton başına 2 Euro olarak uygulanmaktaydı. (<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/11&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>)

azaltılması öngörülmektedir. 2006 Aralık ayında Komisyon, AB biyolojik yakıt inisiyatifindeki gelişmeleri de dikkate alarak bir rapor hazırlayacaktır.

2.4.8. Patates Nişastası

Patates nişastası (“potato starch”) üreticilerine halen ödenmekte olan yardımın⁴⁰ % 40’lık bölümü yeni Tek Ödeme Planı kapsamına alınırken kalan miktar üretime bağlı olarak ödenmeye devam edilecektir. Bu sektördeki asgari fiyat düzenlemeleri ve nişasta üretim geri ödemesinin korunması kararlaştırılmıştır.

2.4.9. Kuru Yem

Kuru yem için verilmekte olan işleme yardımının yarısının üreticilere ödenecek bir alan yardımıyla değiştirilmesi öngörülmektedir. Komisyon 2008 yılında, kuru yem üretiminin çevreye etkisini de göz önüne alarak bu sektörde yürürlükte olan ortak piyasa düzenini değerlendireceği bir rapor sunacaktır.

2.4.10. Kurutma Yardımı

Bu kapsamda, hububat, yağlı tohumlar, keten, keten tohumu ve lif için yetiştirilen kenevir için verilmekte olan ek ödemeler ton başına 19 Euro’dan 24 Euro’ya yükseltilmiştir.

---

⁴⁰ Patates nişastası için ton başına ödenen yardım tutarı 110,54 Euro’dur.
(<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/03/11&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>)

2.5. 2003 OTP Reformu: 2. Aşama

AB tarafından Haziran 2003'te benimsenen OTP reformlarına ilk etapta dahil edilmeyen çoğunlukla Akdeniz menşeli ürünler olan tütün, pamuk, zeytinyağı ve şerbetçi otu piyasalarına ilişkin olarak Komisyon tarafından aynı yılın Eylül ayında ortaya konulan değişiklik önerileri, 22 Nisan 2004 tarihinde Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Haziran 2003 reformlarında olduğu gibi amaçları AB ürünlerinin rekabet gücünün artırılması, piyasa ve kalite odaklı üretimin özendirilmesi, çevreye saygının iyileştirilmesi, ticaretteki tahrifatın azaltılması ve çiftçi gelirlerinin daha istikrarlı hale getirilmesi olarak açıklanan reformlar ile söz konusu dört sektörde halen üretime bağlı olarak verilmekte olan doğrudan ödemelerin önemli bir kısmının, üretimle ilişkilendirilmeyen "Tek Ödeme Planı" kapsamına alınması öngörülmektedir.⁴¹

2.5.1. Tütün

Tütün sektöründe verilmekte olan doğrudan ödemelerin üretim ile bağının kopartılması sürecinin 2006 yılında başlayacak 4 yıllık bir geçiş dönemi içerisinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu geçiş döneminde tütün primlerinin en az % 40'lık bölümünün "de-coupled" nitelikli Tek Ödeme Planı kapsamına alınması esastır. Üye Devletler, oranlar değişmekle birlikte diğer bir çok üründe olduğu gibi, ödemelerin % 60'ını üretim ile ilişkilendirmeye devam edebileceklerdir. Bu şekilde ilişkilendirilen doğrudan ödemeler Hedef 1 ("Objective 1") bölgelerindeki tütün üreticileri ya da belirli kalitedeki tütün tiplerini üreten çiftçiler için ayrılabilir. 4 yıllık geçiş döneminin 2010'da sona ermesinin ardından tütün yardımlarının üretimden tamamen bağımsız hale gelmesi benimsenmiştir. Bu tarihten sonra yardımların yarısı Tek Ödeme Planına aktarılırken diğer yarısı kırsal kalkınma politikası kapsamında yeniden yapılandırma programlarında kullanılacaktır.

⁴¹ "Cap Reform Continued", 22 Nisan 2004 tarih ve IP/04/521 sayılı Basın Açıklaması, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/04/521/0/RAPID&lg=EN&display.

2.5.2. Zeytinyağı

Zeytinyağı sektörüne yönelik getirilen değişiklikler kapsamında 2002-2003 referans döneminde üretim ile ilişkilendirilmiş ödemelerin ortalamasının asgari % 60'ı, 0,3 hektardan büyük olan tarımsal işletmeler için yeni Tek Ödeme Planı haklarına ("entitlements") dönüştürülmektedir. Her zeytin yetiştiricisine düşen tutarın hesaplanmasında 1999-2003 arasındaki 4 pazarlama yılı esas alınacaktır. Ödemelerin geriye kalan % 40'ı ise, Üye Devletler tarafından üreticilere ilave bir zeytinlik ödemesi verilmesi amacıyla ulusal zarflar şeklinde tutulabilecektir. Üye Devletler ayrıca bu zarfların azami % 10'luk bölümünü kalite önlemlerine yönelik olarak kullanabilecektir. 0,3 hektardan küçük işletmeler için ise ödemelerin üretim ile bağının 2006 yılından başlayarak tamamen kopartılması kararlaştırılmıştır.

Piyasalardaki olası rahatsızlıkların önüne geçilmesi amacıyla tek ödeme planı 1 Mayıs 1998 tarihinden önce mevcut olan zeytin yetiştirme alanları ve Komisyon tarafından onaylanan programlar dahilinde gerçekleştirilen yeni ekimler ile sınırlı tutulacaktır. Zeytinyağı sektöründeki mevcut ödeme rejiminin 2004/2005 pazarlama yılında yürürlükte olmaya devam etmesi benimsenmiştir.

2.5.3. Pamuk

Pamuk için yapılmakta olan ödemelerin % 65'inin üretim ile ilişkilendirilmeksizin gelir yardımı olarak, kalan %35'inin ise hektar başına yardım olarak verilmesi karara bağlanmıştır. Yeni alan ödemeleri için garanti edilen azami alan 455.360 hektardır. Bu alanın aşılması durumunda yardımlar orantılı olarak azaltılacaktır. Üreticilere verilen diğer doğrudan yardımlarda olduğu gibi hektar başına verilen yardımın, çapraz uyum, modülasyon ve mali disiplin gibi yatay düzenlemelere uygun olması ilkesi getirilmiştir.

Reformlar pamuk sektöründe uyum sorunlarına neden olabileceğinden, Konsey kırsal kalkınma politikası kapsamında pamuk üreten bölgelerde gerçekleştirilecek yeniden yapılandırma programlarının finansmanı için mali bir kaynak ayrılmasını kararlaştırmıştır.

Bunun yanı sıra Komisyon, pamuk desteği ile pamuk üretimi ve ticaretinde yapılan reformların etkilerine ilişkin bir izleme mekanizması oluşturacaktır.

2.5.4. Şerbetçi otu

Bakanlar Konseyi, şerbetçi otu için verilen desteğin üretim ile ilişkisini sonlandırarak yeni Tek Ödeme Planına dahil etmiştir. Buna rağmen Konseyin ilgili kararı, Üye Devletlerin, yardımların azami % 25'ini üretim koşulları ve üretim bölgelerinin özel durumlarını dikkate alarak çiftçilere ve/veya üretici örgütlerine verebilmelerine olanak sağlamaktadır. Şerbetçi otu sektöründeki reformlar 2005 yılında yürürlüğe girecektir.

2.5.5. Reformların Dokunmadığı Ürün: Şeker

Şeker Ortak Piyasa Düzeni, bu sektörde AB'ye yöneltilen tüm eleştirilere rağmen daha önceki reform girişimlerinde olduğu gibi 2003 ve 2004'te kabul edilen OTP reform paketlerinin de dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte Komisyon, şeker piyasasının işleyişinde er ya da geç belirli değişiklikler yapılmasının kaçınılmaz hale geldiği gerçeğinden hareketle reform önerilerine zemin hazırlayacak bir tartışma süreci başlatmıştır. Sektördeki tartışmalar devam etmekle birlikte Komisyon 2003 yılı sonbaharında AB şeker rejimi ile ilgili olarak ayrıntılarına burada girilmeyecek bir dizi değişiklik seçeneğini ortaya koymuştur.⁴² 2004 yılı yazında ise daha ayrıntılı reform önerilerinin sunulması beklenmektedir.⁴³ Sunulan seçenekler ne olursa olsun bu sektördeki reformun, iç ve dış piyasalardaki fiyat farklarının azaltılması ve desteğin odağının üründen üreticiye kaydırılması gibi diğer ürünlerde gerçekleştirilen OTP reformları ile aynı ilkeleri izlemesi beklenmektedir. Ayrıca şeker piyasalarında yapılacak reformun şeker üreticisi gelişmekte olan ülkeler ve özellikle de Şeker

---

⁴² Şeker rejimine ilişkin olarak Avrupa Komisyonu tarafından önerilen farklı seçeneklerin yer aldığı belge için bakınız http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/reports/sugar/fullrep_en.pdf.

⁴³ Ahner, D, sf. 10.

Protokolünden faydalanmakta olan Asya-Karayip-Pasifik (“ACP”) ülkeleri üzerindeki olası etkilerini de dikkate alma zorunluluğu göz ardı edilmemelidir.⁴⁴

2.6. Kırsal Kalkınma ve Modülasyon

Kırsal kalkınma politikasının güçlendirilmesi, yeni OTP reformunun temel amaçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hedefe doğrultusunda kullanılacak araçlardan ilki “modülasyon” uygulamasıdır. Modülasyon ile kastedilen, doğrudan ödemelerde kullanılmak üzere ayrılan mali kaynağın bir kısmının kırsal kalkınma tedbirlerinin finansmanında kullanılmak üzere bu alana aktarılmasıdır. Modülasyon da çapraz uyum gibi esasen ilk olarak Gündem 2000 reformları içerisinde yer verilen ancak zorunlu tutulmayıp uygulanması Üye Devletlerin tercihine bırakılan bir yeniliktir. Gündem 2000 belgesinin OTP’ye ilişkin yatay hükümleri uyarınca Üye Devletler, çiftçilere vermekte oldukları telafi edici doğrudan ödemelerin % 20 sine kadar olan tutarı, çevreye saygılı tarım tedbirlerinin, tarımsal alanların ormanlaştırılmasının, az gelişmiş bölgelerin desteklenmesinin ve Kırsal Kalkınma Tüzüğü kapsamında yer alan erken emeklilik planlarının finansmanında kullanabilmekteydiler. Örnek olarak, Üye Devletler tarafından yaygın olarak benimsenmeyen bu uygulamayı tercih eden Birleşik Krallıkta doğrudan ödemelerin % 2,5’i yukarıda anılan kırsal kalkınma faaliyetlerine aktarılırken bu oranın 2005 yılında % 4,5’e yükseltilmesi planlanmaktaydı.⁴⁵ 2003 Reformu kapsamında, doğrudan ödemelerdeki kesintiler ve bu paranın kırsal kalkınma harcamalarının finansmanına aktarımı 2005 yılında başlayacak ve önceki yıllardan daha yüksek oranlarda gerçekleştirilecektir. Bu oranlar 2005 yılı için % 3, 2006 için % 4, 2007 ve sonrası için ise % 5 olarak öngörülmüştür. Ancak, her çiftçi için verilen doğrudan ödemelerin ilk 5000 Euro’luk miktarı kesintiye tabi tutulmayacaktır. Öngörülen modülasyon oranları gerçekleştiğinde 2013 yılına kadar geçecek süre içerisinde yaklaşık 9 milyar Euro’luk kaynağın kırsal kalkınma tedbirlerinin finansmanına aktarılması beklenmektedir.⁴⁶

⁴⁴ 23 Eylül 2003 tarihli Komisyon Haberleşmesi, “Accomplishing A Sustainable Agricultural Model for Europe Through the Reformed CAP – the Tobacco, Olive Oil, Cotton and Sugar Sectors”, http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/com554/index_en.htm.

⁴⁵ “Common Agricultural Policy Reform”, Birleşik Krallık Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı resmi İnternet sitesi, www.defra.gov.uk/farm/capreform/back01.htm.

⁴⁶ Lobley, M. ve Butler, A.

Modülasyon yöntemiyle kazanılan kaynağın bir kısmı, tarımsal alan, tarımsal istihdam ve kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılanın paylarına ilişkin kriterler esasına dayanılarak Topluluk içerisinde yeniden dağıtılacaktır. Bununla birlikte, her sene gerçekleştirilecek modülasyon oranının ilk % 1'lik bölümünün bu fonların temin edildiği Üye Devlete tahsis edilmesi zorunluluğu getirilmekte ve her Üye Devlete, ödediği tutarın en az % 80'ini geri alacağı garantisini verilmektedir. AB içerisinde en yüksek çavdar üretimine sahip olan Almanya için bu oran, çavdar için uygulanmakta olan müdahale sisteminin sona erdirilmesi nedeniyle ortaya çıkacak olan yapısal sorunların aşılmasına yardım amacıyla % 90 olarak belirlenmiştir.

İkinci olarak, giderleri FEOGA tarafından karşılanacak kırsal kalkınma tedbirlerine yenileri eklenmiştir. Bunlar;

- çiftçilere, çevre, kamu sağlığı, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı, hayvan refahı ile işyeri güvenliği alanlarında geçici ve giderek azalan miktarlarda destek sağlanması,
- "çiftlik danışmanlık hizmetlerinin" ("farm advisory services") getirdiği giderlerin karşılanmasına katkı amacıyla çiftçilere yardım yapılması,
- tanınmış kalite planlarına⁴⁷ katılan çiftçilerin desteklenmesi veya bu kalite planları kapsamında ürünlerine ilişkin bilgilendirme ve promosyon etkinliklerinde bulunan üretici gruplarına destek sağlanması ve
- normal "iyi hayvan yetiştiriciliği uygulamalarının" ötesine geçerek sahip oldukları çiftlik hayvanlarının refahının daha da iyileştirilmesi için çaba gösteren çiftçilere yapılacak ödemelerdir.

Haziran 2003 reformları kapsamında, yukarıda belirtilen bu tedbirlere ilişkin yapılacak yardımların tutarları da belirlenmiştir. Buna göre, çiftçilere, çevre, kamu sağlığı, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı, hayvan refahı ile işyeri güvenliği alanlarında sağlanacak destek azami 5 yıl boyunca tarımsal işletme başına yıllık azami 10.000 Euro tutarında verilecek, söz konusu bu yardım geçen yıllar içinde azaltılacaktır. Çiftlik danışmanlık hizmetlerinin getireceği masraflar için de destek sağlanması kararlaştırılmış, bu alandaki kamu desteği 1500 Euro'yu aşmayacak şekilde toplam harcamaların azami % 80'i olarak

⁴⁷ Bu planlara bir örnek olarak Avrupalı perakende gıda satıcıları tarafından tarım üreticilerinden talep edilen ve giderek yaygınlaşan kalite standartları bütünü olan "Eurepgap" verilebilir.

belirlenmiştir. Tarımsal ürünlerin ve bunlara ilişkin üretim sürecinin kalitesinin yükseltilmesi ile tüketicilerin bu konularda teminat verilmesi amacıyla geliştirilmiş kalite planlarına katılan çiftçilere de, azami 5 yıllık bir süre boyunca yıllık tarımsal işletme başına 3000 Euro'ya kadar teşvik ödemesi yapılması öngörülmektedir. Üretici gruplarının da bu tedbir çerçevesinde tüketicileri bilinçlendirmeleri ve kalite planı çerçevesinde üretilen ürünlerinin tanıtımı için yürütecekleri projelerin maliyetlerinin azami % 70'lik bölümünün kamu finansmanı ile karşılanmasına izin verilmektedir. Hayvan refahı ile ilgili olarak ise, bu alanda 5 yıllık bir taahhüde girmeyi kabul eden ve olağan “iyi hayvan yetiştiriciliği” uygulamalarının ötesinde faaliyet gösteren çiftçilere hayvan başına senelik azami 500 Euro'luk yardımda bulunulması karara bağlanmıştır. Tüm bu yeni tedbirlerin yanında genç çiftçilere verilmekte olan AB Yatırım yardımlarının da artırılması konusunda mutabakat sağlanmıştır. 2005 yılından itibaren yürürlüğe girecek söz konusu yeni tedbirleri kırsal kalkınma programlarına dahil edip etmeme kararı Üye Devletlere ve bölgelere bırakılmıştır.⁴⁸

2.7. Tarım Sektöründeki Devlet Yardımları: Basitleştirilmiş Üye Devlet Yardımları Rejimi

Avrupa Komisyonu 10 Aralık 2003 tarihinde, OTP reformu kapsamında farklı şekillerde verilen Üye Devlet yardımları için uygulanmakta olan Komisyona önceden haber verme zorunluluğuna muafiyet getiren yeni bir Tüzüğü kabul etmiştir.⁴⁹ Söz konusu Tüzük tarım sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (“KOBİ”) verilmekte olan belirli devlet yardımlarına yönelik bir blok muafiyet sistemi oluşturmaktadır. AB'de benimsenmiş olan KOBİ tanımından ötürü bu Tüzük, AB tarım sektöründe faaliyet göstermekte olan çiftlik ve şirketlerin neredeyse tamamını kapsamı altına almaktadır. Getirilen blok muafiyet ile, tarım alanındaki devlet yardımı uygulamalarının hızlandırılması ve çevre, hayvan refahı ve hijyen standartlarına ilişkin yürütülmekte olan ulusal programlara destek sağlanması amaçlanmaktadır.

⁴⁸ 26 Haziran 2003 tarih ve IP/03/898 sayılı Basın Açıklaması, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/03/898/0|RAPID&lg=en&display=.

⁴⁹ 23 Aralık 2003 tarih ve 1/2004 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün tam metnine ulaşmak için bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2004/l_001/l_00120040103en00010016.pdf

Bu kapsamda, çevre koşullarının ya da hayvan refahının iyileştirilmesini hedefleyen yatırımlara yapılacak devlet yardımlarının azami % 75'lik bölümü, Komisyon önceden bilgilendirilmeksizin verilebilecektir. Ayrıca, kaliteli ürünlerin üretimi ve pazarlanmasının teşviki ile çiftlik danışmanlığı ya da ticaret fuarlarına katılım gibi teknik destek tedbirlerinin finansmanı için 3 yıl boyunca 100.000 Euro'luk yardım yapılabilmesine olanak tanınmaktadır. Yeni düzenleme kapsamında Komisyonun önceden bilgilendirilmesi koşulundan muaf tutulan devlet yardımları aşağıda listelenmektedir:

- Çiftçilere verilen yatırım yardımının % 40'ı, az gelişmiş bölgelerde % 50'si, genç çiftçiler için ise % 60'ı. Aynı şekilde, üretim kapasitesinin artırılması için verilen yardımlar ile az gelişmiş bölgelerde çevre, hayvan refahı ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi için verilen yardımlar ile tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması alanlarında faaliyet gösteren işletmelere verilen yatırım yardımlarının belirli bölümleri;
- Yıllık 10.000 Euro'dan az olmak kaydıyla, geleneksel peyzajın ve binaların korunması için verilen yardımlar;
- Başka yerde iskan maliyetlerini karşılamak için yapılan yardımlar,
- Azami 30.000 Euro ile sınırlı olmak üzere genç çiftçilere yapılacak yardımlar;
- Erken emeklilik yardımları;
- Toplam tutarı 100.000 Euro ile sınırlı olmak ve 5 yıl içerisinde azalan miktarda verilmek koşuluyla, üretici örgütlerine yönelik kuruluş yardımları;
- Doğal afet sigorta prim maliyetlerinin azami % 80'lik bölümü;
- Arazilerin tekrar parsellenmesi için verilen yardımlar,
- 3 yıllık dönemde lehtar başına 100.000 Euro'yu geçmemek şartıyla, yüksek kaliteli tarımsal ürünlerin üretimlerini özendirme için verilen yardımlar;
- 3 yıllık dönemde lehtar başına 100.000 Euro'yu geçmemek şartıyla, teknik destekler,
- Hayvancılık sektöründe, idari giderlerin ve genetik kalitenin ve hayvan veriminin belirlenmesi amacıyla yapılan test maliyetlerinin karşılanması için verilen yardımlar ile hayvan reproduksiyon

merkezleri için yapılan yatırımlara yönelik yardımların belirli bölümleri.⁵⁰

2.8. Mali Disiplin ve Bütçe

OTP harcamaları AB bütçesi içerisinde “1a” ve “1b” kalemleri altında gösterilmektedir. 1a altındaki harcamalar piyasa destekleri ve doğrudan ödemeleri kapsarken kırsal kalkınma ile ilgili harcamalar 1b altında yer almaktadır. 1a harcamaları halen yıllık yaklaşık 43 milyar Euro’ya ulaşırken 1b harcamalarının tutarı yıllık yaklaşık 4,5 milyar Euro düzeyinde gerçekleşmektedir.⁵¹ OTP harcamalarını AB liderleri tarafından 2002 Ekim ayında yapılan Konsey toplantısında 2013’e kadar geçecek dönem için belirlenen sıkı bütçe limitleri dahilinde tutabilmek amacıyla bir “mali disiplin” mekanizması üzerinde uzlaşmaya varılmıştır. Buna göre ekonomik tahminlerin, piyasa ve gelir desteğine yönelik yapılan harcamaların, belirlenen tavanlara ilişkin güvenlik marjı olarak belirlenen 300 milyon Euro eşiğini geçmesi ihtimalini göstermesi durumunda, doğrudan yardımların azaltılması öngörülmektedir. Konsey bu konudaki gerekli düzenlemeleri, her yıl Komisyon tarafından yapılacak teklifleri dikkate alarak, gerçekleştirecektir. Bu düzenlemeler hemen yürürlüğe sokulmayacak, ancak yukarıda belirtilen şartlar oluştuğunda 2007 yılından itibaren uygulanmaya başlayacaktır. Komisyon, Bakanlar Konseyi tarafından belirlenen rakamları, 2007’de Romanya ve Bulgaristan’ın tam üyeliğini de göz önüne alacak şekilde düzenlemiştir.

2007 – 2013 yıllarını kapsayacak yeni bütçe perspektifi uyarınca⁵² piyasa destekleri ve doğrudan ödemelere ilişkin harcamalar, 2003 yılında 45,5 milyar Euro’dan 2013’te 50,5 milyar Euro’ya yükseltilecektir. Böylelikle nominal olarak % 11’lik bir artış gerçekleşirken reel anlamda bu tutarların 2004 sabit fiyatları ve yıllık % 2’lik tahmini enflasyon oranı esas alındığında, Üye Devlet sayısının 27’ye yükselecek olmasına rağmen, % 3 azalarak 2006 yılında 43,7, 2013 yılında ise 42,3 milyar Euro olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.⁵³

---

⁵⁰ Brans, H., “European Union Agricultural Situation – CAP Reform: Simplified Member State Aid Regime”, USDA Foreign Agricultural Service GAIN Raporu, 15 Aralık 2003, s. E23242.

⁵¹ Strossman, C. ve Talks, P., “European Union Agricultural Situation – EU CAP Reform Deal Approved”, USDA Foreign Agricultural Service, 26 Haziran 2003, GAIN Raporu s. E23121.

⁵² Bakınız dipnot no. 12.

⁵³ Ahner, D, sf. 12.

Kırsal kalkınma politikalarının uygulanması ve yönetiminin basitleştirilmesi çalışmaları kapsamında Komisyon, kırsal kalkınmaya ilişkin FEOGA Garanti Bölümü kaynakları ile Yönlendirme Bölümü altındaki mevcut fonları bünyesinde toplayacak tek bir “Kırsal Kalkınma Fonu” teklifinde bulunmaktadır. Yine Komisyonun teklifleri doğrultusunda kırsal kalkınmaya ayrılan kaynağın 2006 ve 2013 yılları arasında reel anlamda % 25’lik bir artışla 2013 yılında 13,2 milyar Euro’yu bulması beklenmektedir. Bu artışın arkasında yatan ana neden genişleme sürecidir. Yukarıda verilen rakamlara modülasyon sonrası kırsal kalkınma bütçesine aktarılacak (cari fiyatlarla) 1,2 milyar Euro’luk tutar dahil edilmemiştir.

Tarım bütçesinin geneline bakıldığında ise 2006 yılında 54,3 milyar Euro olarak gerçekleşmesi beklenen toplam harcamaların reel olarak % 2’lik bir artışla 2013 yılında 55,5 milyar Euro’ya ulaşması öngörülmektedir. Bu, AB bütçesi içerisinde tarım ve kırsal kalkınmanın payının 2006’da % 45’e, 2013’te ise % 35’e düşeceği anlamına gelse de özellikle kırsal kalkınma politikalarına verilen desteğin daha da arttırılmasıyla OTP, AB için ileriki yıllarda da en önemli politika alanlarından biri olmaya devam edecektir.⁵⁴

3. 2003 OTP Reformu: Yasal Çerçeve ve Uygulama

Tarım Bakanları Konseyi, 29 Eylül 2003 tarihinde OTP reformuna ilişkin olarak Haziran 2003’te varılan anlaşmayı resmen onaylamış ve ilgili AB Tüzükleri, 21 Ekim 2003 tarih ve OJ L/2003/270 sayılı AB Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.⁵⁵ Söz konusu Tüzükler, Tek Ödeme Sistemi, çapraz uyum ve modülasyon gibi yatay konuları düzenleyen 1782/2003⁵⁶, kırsal kalkınmaya ilişkin 1783/2003⁵⁷, hububata ilişkin 1784/2003⁵⁸, pirince ilişkin 1785/2003⁵⁹, kuru yeme ilişkin 1786/2003⁶⁰, süt OPD’sine ilişkin 1787/2003⁶¹ ve süt vergisine (“milk levy”) ilişkin 1788/2003⁶² sayılı Konsey Tüzükleridir.

⁵⁴ A.g.e., sf.12-13.

⁵⁵ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/en/archive/2003/l_27020031021en.html

⁵⁶ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00010069.pdf

⁵⁷ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00700077.pdf

⁵⁸ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00780095.pdf

⁵⁹ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00960113.pdf

⁶⁰ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en01140120.pdf

⁶¹ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en01210122.pdf

⁶² Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en01230136.pdf

31 Mart 2004 tarihinde Doğrudan Ödemeler Yönetim Komitesi (“Management Committee for Direct Payments”), OTP reformuna ilişkin iki Uygulama Tüzüğü üzerinde yürüttüğü çalışmaları tamamlamıştır. Böylelikle Üye Devletler, hem Konsey hem de Komisyon düzeyinde, söz konusu reformu uygulamak için hangi modeli ne şekilde benimseyeceklerine ilişkin kararı resmen alabilmelerine olanak sağlayan yasal altyapıya kavuşmuşlardır. Üye Devletler bu kararı en geç 1 Ağustos 2004 tarihine kadar resmen vermek durumundadırlar. Böylelikle çiftçilerin önünde duran, geçiş döneminde özellikle arazilerin satışı ve kira sözleşmelerin yenilenmesine ilişkin belirsizliklerin giderilmesi hedeflenmektedir.

Komisyon reform kararlarını 3 adet Komisyon Tüzüğü aracılığıyla uygulama yoluna gitmiştir. “Tüzük 1”, çapraz uyum, denetimler ve modülasyona ilişkin hükümleri kapsamaktadır.⁶³ Bu Tüzük ile “Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin” (“IACS”)⁶⁴ kapsamı, OTP çerçevesindeki tüm destek ve ödemeleri içine alacak şekilde genişletilmektedir. “Tüzük 2”, Tek Ödeme Planına ilişkin uygulama esaslarını ortaya koymaktadır.⁶⁵ “Tüzük 3” ise gelecekte de ürüne bağlı kalacak (“de-coupled” olmayan) ya da Üye Devletlerin üretim ile ilişkilendirme seçeneğine sahip oldukları destek alanlarını düzenlemektedir. Bu Tüzüğün ilk kısmı yayımlanmış olmakla beraber⁶⁶, hububat, sığır ve dana, koyun ve keçi ile enerji bitkilerine yönelik ödemeleri kapsayacak ikinci bölümü üzerindeki çalışmalar devam etmektedir.⁶⁷

⁶³ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2004/l_141/l_14120040430en00180058.pdf

⁶⁴ “IACS”, AB OTP çerçevesinde yapılan doğrudan ödemelerin kontrolü amacıyla kurulmuş, bu kapsamda birbiriyle ilişkilendirilmiş bir dizi veri tabanı, bilgi ve kayıt sisteminden yararlanan bir kontrol aracı olarak tanımlanabilir.

⁶⁵ Bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2004/l_141/l_14120040430en00010017.pdf

⁶⁶ “Tüzük 3”ün Kabul edilip yayımlanan ilk bölümü için bakınız http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_339/l_33920031224en00520069.pdf

⁶⁷ 2 Nisan 2004 tarih ve IP/04/446 sayılı Basın Açıklaması, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/04/446/0/RAPID&lg=EN&display=

BÖLÜM: IV - 2003 OTP REFORMU VE AB GENİŞLEME SÜRECİ

1. 2004 Genişlemesinin OTP Üzerindeki Etkisi

Tarihsel süreç içinde OTP'nin evrimine bakıldığında, bu politika alanına ilişkin reform hareketlerinin AB genişlemelerinin öncesinde hız kazandıkları gözlemlenmektedir. Örneğin AB'nin Gündem 2000 kapsamında tarımsal desteklere ilişkin getirdiği kesintiler ve değişikliklerin, esas olarak tarımsal faaliyetlerdeki rekabet ve verimliliği arttırmaya yönelik düzenlemeler olduğu ifade edilse de, MDAÜ'lerin içinde bulunduğu genişleme sürecinin bu süreçte önemli bir yeri olduğu ortadadır.⁶⁸ 1997 yılında yapılan Lüksemburg Zirvesi ile AB'ye adaylık statüsü kazanan ve 1 Mayıs 2004 tarihinde de AB tam üyesi olan MDAÜ'lerin ekonomilerinde tarım ve tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun payları diğer Üye Devletlere oranla çok daha yüksektir. Örneğin Polonya'da bu oran % 18,8 düzeyindedir.⁶⁹ Yeni üye Polonya ile 2007'de AB'ye katılımı öngörülen Romanya'daki çiftçi sayılarının toplamı ise 15 üyeli AB'deki çiftçi nüfusuna eşittir. Yeni Üye Devletlerin AB'ye katılımlarıyla Topluluk sınırları içindeki tarımsal alanların büyüklüğünde yaklaşık % 50'lik bir artış gerçekleşmiştir. Yeni AB üyeleriyle birlikte geçimini tarım sektöründen sağlayan kişilerin sayısının ise genişleme öncesi duruma göre yaklaşık iki katına çıktığı hesaplanmaktadır.⁷⁰

MDAÜ'lerin tarım sektörlerinin diğer Üye Devletlere kıyasla sahip oluklukları yapısal ve boyutsal farklılıklar, bu ülkelerin OTP'ye uyumlarını daha da maliyetli hale getirmektedir. Özellikle Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Slovenya'nın katılımlarının OTP üzerinde önemli etkilerinin olacağı düşünülmektedir. Yeni üyelerle birlikte, ürün stoklarının artması yanında arz talep dengesi ile bütçe harcamalarının olumsuz etkilenmesi beklenmektedir. Bunlara ek olarak bu ülkelerdeki tarımsal ürün fiyatlarının OTP fiyatlarından daha düşük olması nedeniyle yapılacak müdahaleler de AB bütçesine belli oranda bir yük getirecektir. Tarımdaki istihdam oranlarının yüksekliği ve düşük verimlilik

⁶⁸ Genişleme sürecinde MDAÜ'ler dışında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Malta'nın da yer almış olmasına rağmen bu iki ülkedeki tarım sektörünün diğerlerin kıyasla çok daha küçük boyutlu olması nedeniyle ilgili bölümde esas olarak MDAÜ'ler üzerine yoğunlaşmaktadır.

⁶⁹ Grant, W., sf. 24.

⁷⁰ 2007 yılında AB'ye tam üyelikleri öngörülen Romanya ve Bulgaristan ile birlikte Türkiye'nin de katılımının gerçekleşmesi durumunda ise bu sayı, 15 üyeli AB'deki sayının 3 katından da fazla olacaktır.

gibi sorunların yanında mülkiyet hakları ile ilgili belirsizlikler de MDAÜ'lerdeki geçiş sürecini zorlaştıran etkenler arasındadır.⁷¹

Yeni üyelerin katılımının DTÖ Tarım Anlaşması müzakereleri çerçevesinde de etkilerinin olacağı değerlendirilmektedir. AB üyeliği ile birlikte artacak olan tarımsal destekler nedeniyle bu ülkelerin ihracat oranlarının yükselmesi ve buna bağlı olarak AB'nin geri kalanından düşük olması beklenen ihracat fiyatlarının ihracat sübvansiyonları yoluyla desteklenmesi, bu sübvansiyonların azaltılmasını amaçlayan DTÖ Tarım Anlaşması müzakereleri çerçevesinde sorunlara yol açabilecektir. Diğer DTÖ üyelerinin tepkisini çekebilecek bir başka nokta da, özellikle MDAÜ'lerin daha önce AB'den düşük olan gümrük tarifelerini katılım ile birlikte arttırmalarıdır.⁷²

Daha önce de belirtildiği üzere, AB üyeliğine aday MDAÜ'lerin hazırlık sürecinde tarım ve kırsal kalkınma alanlarındaki problemlerini çözmek ve OTP'ye uyum sürecini mali açıdan desteklemek amacıyla, "Tarım ve Kırsal Kalkınma Alanında Özel Katılım Programı (SAPARD)" oluşturulmuştur. MDAÜ'lere SAPARD kapsamında 2000-2006 döneminde yıllık toplam 520 milyon Euro'luk yardım öngörülmüştür. Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinin 2002 Aralık ayında Kopenhag'da yapılan toplantısında ise AB'ye katılımları kabul edilen 10 ülke için 2004-2006 döneminde kırsal kalkınma da dahil olmak üzere tarım alanında toplam 5,1 milyar Euro'luk kaynak aktarılması karara bağlanmıştır. Bununla birlikte 2004 yılı için yeni üye ülkelerin çiftçilerine FEOGA kapsamında yapılacak olan doğrudan ödemelerin diğer AB ülkelerinde verilmekte olan desteğin % 25'i oranında olması kararlaştırılmıştır. Bu oranın 2005'te % 30, 2006'da ise % 35 olarak gerçekleşmesi hedeflenmekte ve aşamalı olarak 10 yıl içerisinde AB üyesi diğer ülkeler için uygulanan destek oranıyla eşitlenmesi planlanmaktadır ("phasing-in schedule"). Yeni Üye Devletler AB'den aktarılacak yardımlara ek olarak isterlerse çiftçilerine ulusal kaynaklardan doğrudan ödemelerde bulunabileceklerdir ("top-up payments"). Ancak AB'den ve ulusal bütçeden sağlanacak desteklerin toplamının, 2004'te diğer AB üyelerindeki çiftçilere yapılan desteğin % 55 'ini, 2005'te % 60'ını, 2006'da ise % 65'ini aşamayacağı esasa bağlanmıştır. 2004 –

⁷¹ "CEPS Working Party on challenges of enlargement to EU agricultural policy" (EurActiv's Summary), <http://www.euractiv.com/cgi-bin/cgint.exe/695729-281?204&OIDN=500277&-tt=cr>.

⁷² Candan, A., sf. 22-23.

2013 yılları arasında yeni üyelere verilecek doğrudan ödemelerin diğer AB üyelerine yapılan ödemelerin yüzdesi bazındaki oranları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir⁷³:

**Tablo: 2- Yeni Üye Devletler İçin Aşamalı Doğrudan Ödemeler Takvimi
(Eski AB Üyelerine Yapılan Ödemelerin Yüzdesi Bazında)**

	AB Bütçesinden	Ulusal Bütçeden ("Top-Up")	TOPLAM
2004	25	30	55
2005	30	30	60
2006	35	30	65
2007	40	30	70
2008	50	30	80
2009	60	30	90
2010	70	30	100
2011	80	20	100
2012	90	10	100
2013	100	0	100

Kaynak: The EU Budget, Enlargement and Reform of the Common Agricultural Policy and the Structural Funds.

Kopenhag Zirvesi bildirisinde doğrudan ödemelere ilişkin düzenlemeler yanında yeni Üye Devletlerdeki çiftçilerin üyelik sonrasında OTP piyasa tedbirlerinden tam olarak yararlanabilecekleri ifade edilmiş, bunun yanında bu ülkelerin 500 milyonluk bir pazara erişim fırsatı bulacakları, ürünlerini daha yüksek fiyattan satabilecekleri ve çiftçi gelirlerinin daha istikrarlı hale geleceği de vurgulanmıştır. Ayrıca MDAÜ'lerde faaliyet gösteren çiftçilerin % 80'inin, AB bütçesinden karşılanacak kırsal kalkınma tedbirleri sayesinde, tarımsal yapılarını geliştirebilecekleri belirtilmiştir.⁷⁴

⁷³ Swinnen, J. F.M., "The EU Budget, Enlargement and Reform of the Common Agricultural Policy and the Structural Funds", Sunuş Metni, Mart 2003, Tablo 10, <http://www.econ.kuleuven.ac.be/prg/papers/Microsoft%20Word%20-%20SNH%20budget%20final.pdf>, sf. 22.

⁷⁴ Candan, A., sf. 23-24.

2. Son OTP Reformu ve 2004 Genişlemesi

AB üyeliğinin temelinde “Topluluk Müktesebatının” (“Acquis Communautaire”) benimsenmesi ve uygulanması yer almaktadır. 2003 Haziranında kararlaştırılan ve geçen süre zarfında kapsamı genişletilen reform sürecine ilişkin önceki bölümlerde bahsedilen yasal altyapı da Topluluk müktesebatı çerçevesinde yeni Üye Devletler için de uygulanır hale gelecektir. Bununla birlikte, özellikle katılım müzakerelerinin OTP ile ilgili bölümleri yürütülürken o tarihte geçerli olan müktesebat esas alındığından müzakerelerin sona ermesinden sonra yapılan OTP reformlarının yeni üyelere uygulanabilmeleri için, Katılım Antlaşmasının ve OTP reformuna ilişkin metinlerin uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı doğmuştur.⁷⁵ Komisyon bu amaca yönelik olarak 27 Ekim 2003 tarihinde iki tasarı hazırlamış, Konsey bu tasarıları Aralık 2003’te kabul etmiştir.⁷⁶ Katılım Antlaşmasının OTP reformuna adapte edilmesine ilişkin tasarının yürürlüğe girebilmesi için Avrupa Parlamentosunun onayından da geçmesi gerekmektedir.⁷⁷

Konuyla ilgili birinci tasarı, OTP reformu kapsamında enerji bitkileri, kabuklu yemişler ve süt ürünlerine yönelik yeni doğrudan ödemelerin 2002 Kopenhag Zirvesinde kararlaştırıldığı şekilde diğer doğrudan ödemelerle aynı aşamalı plana tabi olmaları ve diğer AB üyelerine verilen yardımların, % 25, % 30% ve % 35’i gibi her yıl giderek artan oranlarında verilmelerini öngörmektedir. AB’den aktarılabilecek kaynaklara ek olarak isterlerse çiftçilere ulusal bütçeden yapabilmelerine olanak sağlanan ek ödemeler (“top-up payments”) hakkında, müzakere edilmiş katılım koşullarının geçerli olması benimsenmektedir.

Üretim ile ilişkilendirilmesine son verilen doğrudan ödemeleri bünyesinde toplayan yeni Tek Ödeme Planına ilişkin olarak yeni Üye Devletlere sunulan hektar esaslı bir “Tek Alan Ödemesi Planının” (“Single Area Payment Scheme”) müzakere edilen şekliyle uygulanması için gerekli teknik düzeltmelere de yine bu tasarı içerisinde yer verilmektedir. Tasarı kapsamında Tek Alan Ödemesi Planını uygulamayı tercih eden yeni üyelere doğrudan yeni Tek Ödeme Planına geçebilme imkanı tanımakta ve Tek Alan Ödemesi Planının uygulanabileceği en son tarih olarak 2008 yılı sonunu belirlenmektedir.

⁷⁵ AB ile 10 aday ülke arasında tarım alanında yürütülen katılım müzakereleri Aralık 2002 itibarıyla sona ermiş, Romanya ve Bulgaristan ile ise halen devam etmektedir. 13. aday ülke Türkiye ile katılım müzakerelerine başlama kararı ise henüz verilmemiştir.

⁷⁶ Tekliflerin tam metinleri için bakınız, http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2003/com2003_0643en01.pdf ve http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2003/com2003_0640en01.pdf.

⁷⁷ Ahner D., sf. 5.

OTP reformu çerçevesinde kırsal kalkınma alanında, çiftçilerin yeni konulan AB standartlarından doğacak işletme maliyetlerini karşılamalarına yardımcı olmak amacıyla genel bir “standartların karşılanması” (“meeting standards”) tedbiri getirilmektedir. Komisyon tasarısı ile yeni Üye Devletler ile imzalanan Katılım Antlaşmasına konulan “Topluluk standartlarına uyum” (“compliance with Community standards”) tedbiri kaldırılmakta, yeni Üye Devletlerdeki çiftçilerin eski üyelelerdekilerle aynı olanaklardan yararlanabilmelerine imkan tanınmaktadır. Komisyon aynı zamanda yeni Üye Devletler lehine özel bir “derogasyon” önerisinde bulunmaktadır. Buna göre, yeni getirilen Topluluk standartlarına uyuma yardım edilmesi için getirilen tedbirlerin yeni Üye Devletler için yatırım yardımlarını da kapsaması ve bu yardımların FEOGA Garanti Bölümünden finanse edilmesi öngörülmektedir.

Tasarı kapsamında süt sektörü ile ilgili olarak ise, “süt vergisi” hakkındaki Tüzüğün OTP reformu ile birlikte yeni bir Tüzük ile değiştirilmesinden kaynaklanan eklemeler ve değişiklikler yapılmakta, ayrıca süt ve süt ürünleri OPD’si ile ilgili Tüzük de değiştirilmektedir.⁷⁸

Komisyon tarafından hazırlanan ve Konsey tarafından 2003 Aralık ayında kabul edilen ikinci tasarı, OTP reformlarında yeni Üye Devletlerin durumu göz önünde bulundurularak yapılması gereken değişikliklere yöneliktir. Bu tasarı içerisinde ele alınan konulardan biri, yeni Üye Devletlerdeki çiftçilerin doğrudan yardım haklarının (“entitlements”) hesaplanmasında doğacak problemlerin giderilmesidir. İlgili bölümde de belirtildiği gibi OTP reformu kapsamında doğrudan ödemeler hesaplanırken referans olarak 2000-2002 yılları arasındaki dönemin alınması kararlaştırılmıştır. Yeni üyeler için bu dönem geçerli olmayacağından, tasarıda yeni Üye Devletler tarafından, eski üyelere sunulan “bölgesel uygulama seçeneğinin” uygulanması öngörülmektedir. Bunun anlamı, hektar başına yeknesak (“uniform”) ödeme haklarının, herhangi bir bölge içinde bölgesel mali zarflardan (“regional financial envelopes”) verilecek olmasıdır. Bölgesel zarfların kendileri ulusal zarfın bölgelere bölünmesi ile hesaplanacak ayrıca, Üye Devletlerde olduğu gibi sektörlere özel konular için verilebilecek ek ödeme hakları için ulusal tavanın % 3’ü oranında bir “ulusal rezerv” oluşturulacaktır.

---

⁷⁸ http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/enlarge/index_en.htm.

Yeni Üye Devletler 2003 OTP reformu ile birlikte çapraz uyum konusunda getirilen kurallara 2005 yılından sonra tabi olacaklardır. Bu konuda iki istisna öngörülmektedir. Birincisi, bazı yeni üyelere müzakereler sonucunda tanınan, örneğin Habitat Direktifinin uygulanması ile ilgili geçiş dönemlerinde değişiklik olmayacaktır. İkincisi, Tek Alan Ödemesi Planını tercih eden Üye Devletlere, bu plan kapsamındaki ödemelerden yararlanabilmeleri için sadece tarımsal alanlarını çevreye saygılı iyi tarımsal koşullarda tutmaları şartı getirilmekte, çapraz uyum ile ilgili yeni kuralların uygulanması ise bu planın tercih edildiği hallerde yeni üyelerin kararına bırakılmaktadır.

Kabul edilen değişikliklerle mali disiplin ve modülasyona ilişkin mekanizmaların, aldıkları doğrudan ödemelerin oranı eski üyelerinkine ulaşana dek yeni Üye Devletler için geçerli olmaması benimsenmektedir.⁷⁹

---

⁷⁹ Ahner, D., sf. 5.

BÖLÜM: V - OTP REFORMU VE TÜRKİYE

1. Türkiye’de Tarımın Durumu ve Seçilmiş Göstergelerin AB ile Karşılaştırılması

1980 ve 90’lı yıllarda özellikle sanayiinin belirli sektörlerinde kaydedilen hızlı büyümeye rağmen Türkiye’de tarım, özellikle AB üyesi ülkeler ile karşılaştırıldığında, ekonomideki ağırlığını belli ölçüde devam ettirmektedir.. Tarım sektöründeki üretimin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içindeki payı her ne kadar geçmişe oranla önemli ölçüde azalmış ise de halen % 11 ile % 13 arasında seyretmektedir.⁸⁰ 2002 yılında toplam istihdam içinde tarım sektörü çalışanlarının payı % 33,9 olarak gerçekleşmiş, tarım ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı⁸¹ ise % 5,7 olarak hesaplanmıştır.⁸²

Tablo: 3- 2002 ve 2003 yıllarında Türkiye’nin Tarım Ürünleri İhracatı ve İthalatı (Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık Ürünleri) (ISIC-REV 3 Sınıflandırmasına Göre)

YIL	Toplam Tarım Ürünleri İhracatı (milyon ABD Doları)	Toplam Tarım Ürünleri İthalatı (milyon ABD Doları)	Tarımın Toplam İhracat İçindeki Payı (%)	Tarımın Toplam İthalat İçindeki Payı (%)
2002	2.089	1.707	5,7 (yaklaşık)	3,3 (yaklaşık)
2003	2.549	2.580	5,6	3,4

Kaynak: <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekolar1/eko3.xls>

⁸⁰ Bu oran Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 2002 yılı için % 12 olarak hesaplanmıştır (<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSMH/310303t.xls>). Devlet Planlama Teşkilatı ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları tarafından yayımlanan istatistikler için bakınız, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/> ve <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/gosterge/ekogosterge.xls>

⁸¹ ISIC-REV 3 sınıflandırmasına göre hesaplanan değeri yansıtmaktadır.

⁸² <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/>. Buradaki "tarım" tanımı, tarım, hayvancılık, ormancılık ve tomrukçuluğu kapsamakta; balıkçılık ve mamul gıdalar, içecekler, tütün ve tekstil ürünleri bu rakama dahil edilmemektedir.

Türkiye'nin yüzölçümü, yeni AB üyeleri ile Romanya ve Bulgaristan'ın yüzölçümleri toplamının % 41'ini oluşturmakta, 25 üyeli AB'nin kapladığı toplam alanın ise % 25'ine denk gelmektedir. Nüfus açısından Türkiye, 70 milyona yaklaşan nüfusu ile tüm üye ve aday ülkeler arasında Almanya'dan sonra en kalabalık ülke konumundadır. Tarım ve gıda ürünlerinde gerçekleştirilen dış ticarete bakıldığında ise, Türkiye'nin AB üye ve aday ülkelerine 2002 yılı itibarıyla 4,2 Milyar Euro'luk ihracat ve bu ülkelerden 2,9 milyar Euro'luk ithalat rakamlarıyla⁸³ AB üye ve aday ülkelerinin Türkiye'nin bu alanlardaki en önemli ticaret ortakları olduğu görülmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren tarımsal işletmelerin büyüklükleri incelendiğinde, 0-5 hektar arasında alana sahip küçük ölçekli işletmelerin, toplam işletmelerin %65'ine karşılık geldiği görülmektedir. Toplam işletmelerin % 94'ünün büyüklüğü 20 hektardan düşüktür.⁸⁴ Türkiye ortalaması 5,9 hektar olan tarımsal işletme başına düşen ortalama arazi miktarı Almanya'da 28, Fransa'da 35, İngiltere'de ise 67 hektardır.⁸⁵ Diğer taraftan tarım sektöründeki verimliliğin bir başka göstergesi olan, tarımda istihdam edilen kişi başına tarımsal katma değer miktarına bakıldığında, bu değer Türkiye'de 2.700 Euro olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kullanılan tarım arazisi büyüklüğü bakımından Türkiye'ye yaklaşan AB üyeleri olan Almanya, İspanya ve Fransa'da ise aynı değer sırası ile 20.500, 23.000 ve 33.400 Euro olarak hesaplanmaktadır.

Tarımsal işletmelerin parçalanmış yapısı ve verimliliklerinin düşüklüğü yanında, tarımsal ürünlerin kalite düzeylerinde ve pazarlama konusunda karşılaşılan sıkıntılar, belirli ürünler dışında dış ticarete rekabet gücünün düşük olması, üretici örgütlenmesinin zayıflığı, tarım topraklarının sulanması ve erozyon ile mücadelede yaşanan yetersizlikler, çevre kirlenmesi ve kullanılabilir tarım alanlarının azalması, tarım sektöründe şimdiye kadar uygulanmış ve uygulanmakta olan destek mekanizmalarından istenilen sonuçların alınmaması ile özellikle geçmiş yıllarda karşılaşılan, enflasyon ve faiz oranları gibi makroekonomik göstergelerdeki problemler, Türkiye'de tarım sektörünün gelişimini olumsuz etkileyen başlıca unsurlardır. Bunlara ek olarak, tarım ile ilgili konularda yetki ve sorumlulukların bir çok kurum ve kuruluş arasında dağılmış olması ile ana kurum olan Tarım ve

---

⁸³ Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta Türkiye'nin ihracat ve ithalat rakamlarına bakıldığında, mamul gıda ürünleri ve içeceklerin "Tarım ve Ormancılık" başlığı altında yer almamasıdır. Aynı şekilde tütün ve tekstil ürünleri de tarımsal ürünler ile yakından ilişkili olmalarına rağmen "İmalat" başlığı altında değerlendirilmekte, bu nedenle Türkiye'deki ve AB'deki farklı kurumların istatistikleri arasında "tarımsal ürün" tanımından kaynaklanan farklılıklar oluşabilmektedir.

⁸⁴ Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye'deki Tarım Sektörünün Durumuna İlişkin Raporun İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV) tarafından yapılan özeti, Kasım 2003, <http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/TARIMSEKTORURAPORU.htm>.

⁸⁵ "AB'ye Uyum Sürecinde Türk Tarım Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri", TÜSİAD Görüşleri Dizisi, Haziran 2003, s. 13, www.tusiad.org, sf.6.

Köyşleri Bakanlığı teşkilatının yeniden yapılandırılma ihtiyacı da önemli idari sorunlar olarak kendini göstermektedir.

2. Türkiye’de Tarım Sektörüne Verilen Destekler

AB’de OTP kapsamında verilmekte olan desteklere ve bunların tarihsel süreç içinde geçirdikleri değişikliklere yukarıdaki ilgili bölümlerde değinilmiştir. Türkiye’de tarıma verilen desteklerin geçmişine bakıldığında ise bunun daha çok fiyat destekleme mekanizmaları ve girdi destekleri aracılığıyla yapıldıkları görülmektedir. Fiyat desteği kapsamında, tarım ürünü fiyatlarının belirli bir değerin altına düşmesini engellemek ve üreticilerin gelir düzeyini yükseltmek amacıyla Bakanlar Kurulunun ürüne göre belirlediği taban fiyatlar üzerinden destekleme alımları yapılmış, fiyat desteği uygulanan ürünler ise bütçe olanakları ve siyasi tercihlere bağlı olarak zaman içinde birçok değişikliğe uğramıştır. Girdi destekleri ise verimliliği yükseltirken girdi maliyetlerini aşağıya çekmek amacıyla verilen, gübre, tohum, tarım ilacı, damızlık hayvan, sulama desteklerini, makinelerin kullanımına yönelik verilen mazot ve elektrik destekleri ve girdi maliyetlerini düşürmeye yönelik olarak Ziraat Bankasıncı çiftçilere sağlanan düşük faizli kredileri kapsamaktadır. Girdi destekleri de fiyat destekleri gibi zaman içerisinde değişiklikler göstermiş, son yıllarda ise önemini önemli ölçüde yitirmiştir. Tarıma verilen destekler kapsamında , tütün, fındık ve çayda arzi başka ürünlerin yetiştirilmesini teşvik yoluyla kontrol altında tutmaya yönelik önlemler (“Alternatif Ürün Projesi”), tütün ve şeker pancarı üretiminde konulan kotalar sonucu zararın ödenmesi, çiftçi kooperatiflerine verilen mali destekler ile ihracat destekleri ve ithalat korumaları sayılabilir. Pamuk ve tütün için kısa bir dönem uygulanan primler, et ve sütte modern üretim tekniklerini teşvik amacıyla verilen primler, nadas alanlarında baklagil ve yağlı tohum üretimi ile yılda iki kez ürün almayı teşvik ödemeleri ise OTP kapsamında yoğun olarak kullanılmasına karşın görece çok daha yeni olan, fiyat desteğine alternatif doğrudan ödemelerdir.⁸⁶

---

⁸⁶ <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>, sf. 10.

2003 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen prim ve destekleme ödemeleri aşağıda listelenmiştir:⁸⁷

- Doğrudan Gelir Desteği;
- zeytinyağı, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola ve kütlü pamuk için verilen primler;
- hayvancılık sektöründe, suni tohumlama ve suni tohumlama ekipman desteği, damızlık gebe düve desteği, yem bitkileri desteği, süt teşvik primi, suni tohumlamadan doğan buzağuların desteklenmesi, arıcılık desteği, hastalıklardan arı işletmelere verilen destek ile su ürünleri yetiştiriciliğinde ödenen destekler;
- şeker pancarı kotasından doğan telafi edici ödeme;
- tütün ve fındığa yönelik “Alternatif Ürün Projesi” ve
- tarımda kullanılan mazotun desteklenmesi.

2000 yılında Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ile Türk Hükümeti arasında varılan anlaşmalar çerçevesinde tarım politikalarının rasyonelleştirilmesine yönelik kararlar da alınmış ve bu kapsamda bir “Doğrudan Gelir Desteği (DGD)” Programı başlatılmıştır. Sistem özetle, 500 dekara kadar tarımsal araziye sahip ve esas olarak Çiftçi Kayıt Sistemi kapsamında kayıt altına alınan üreticilere dekar başına yardım yapılmasını öngörmektedir.⁸⁸ DGD’nin en önemli özelliği, Türkiye’deki diğer tarımsal desteklerin aksine, üretim ve ürün ile ilişkisi tamamen kesilmiş bir doğrudan ödeme türü olmasıdır. DGD ile ulaşılmak istenen hedef, tarımsal üreticilere üretim ile ilişkilendirilmeksizin gelir desteği verilmesi, böylece ürün fiyatlarının piyasa güçleri tarafından belirlenmesinin temini ve sonuç olarak tarımsal desteklerin hedef kitleye gitmesi sağlanarak eski uygulamaların ortaya çıkardığı verimsizliklerin önüne geçilmesidir.

---

⁸⁷ Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı resmi İnternet sitesi, http://www.tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?fl=desteklemeler/Tugem_destekleme/destek.htm.

⁸⁸ 2003 yılı Doğrudan Gelir Desteği Tebliği için bakınız, http://www.tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?fl=desteklemeler/Tugem_destekleme/destek.htm&curdir=desteklemeler/Tugem_destekleme&file=../mevzuat/teblig/dgd/2003_DGD.htm.

3.Türkiye'nin OTP'ye Uyumu

Türkiye'de diğer bir çok Avrupa ülkesi ve AB'dekinin aksine uygulanması hedeflenen tarım politikalarına ilişkin genel esasları düzenleyen bir yasal düzenleme mevcut değildir. Bununla beraber, her ne kadar uygulamada ve ulaşılan sonuçlarda çok büyük farklılıklar olsa da Kalkınma Planları ile birlikte yazılı bir hal almaya başlayan tarım politikalarının hedefleri ile OTP kapsamında belirlenen hedefler arasında paralellik olduğunu söylemek mümkündür. Yine benzer şekilde, 1980'lerde, önceki yıllardan farklılaştırılarak belirlenen politika hedeflerinin Gündem 2000 çerçevesinde OTP için belirlenen reform tedbirleriyle belli oranda örtüştüğü de iddia edilebilir.⁸⁹

Esasen gerek 1973 tarihli Katma Protokol gerek Türkiye ile AT arasında gümrük birliğinin kurulmasını öngören 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında Türkiye'nin OTP'ye uyumu konusunda atıflar bulunmaktadır. Bununla birlikte, OTP'ye uyumun Türk Hükümetleri için tam anlamıyla resmi bir hedef haline gelmesi, 1999 Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin AB tam üyeliği için adaylığının tanınması ve sonrasında 2001 yılında AB tarafından yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile birlikte gerçekleşmiştir. Türkiye bu belgeye, Tarım ve Balıkçılık başlıklarına ilişkin yapmayı taahhüt ettiği uyum çalışmalarının da yer aldığı Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (UP) ile cevap vermiştir. 2003 yılında yayımlanan ikinci Katılım Ortaklığı Belgesini ise 24 Temmuz 2003 tarihli gözden geçirilmiş yeni UP izlemiştir. Yeni UP ilkinde göre daha sistematik bir anlayışla, OTP'ye uyum konusunda altı adet ana başlık belirlenmiş ve bunların alt başlıklarına ilişkin mevzuat uyum tarihleri, kurumsal kapasitenin artırılması için öngörülen tedbirler ile bu tedbirlerin gerçekleştirilebilmesi için hesaplanan tahmini maliyetler ortaya konulmuştur.⁹⁰

Türkiye'de OTP'ye ilişkin teknik uyum çalışmaları, temel olarak yukarıda bahsedilen ana başlıklar çerçevesinde, Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin koordinasyonunda, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör, üniversite ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin katılımının sağlandığı çalışma grupları aracılığıyla yürütülmektedir. Bu çalışmalar kapsamında, AB tarafından belirli projelere mali destek

⁸⁹ Cansevdi H. ve Berende-Verhoeven L., sf.150.

⁹⁰ Ayrıntılar için bakınız, http://www.abgs.gov.tr/up_files/doc/IV-07.doc.

sağlanmakla birlikte, adaylıkları süresince MDAÜ'lerin kullanımına açık olan SAPARD benzeri özel bir fon henüz Türkiye'nin kullanımına açılmamıştır.

OTP'ye uyum yolunda ilgili mevzuat uyumunun tamamlanması, AB'dekilere benzer idari yapıların oluşturulması ve bu yapıları işletebilecek idari kapasiteye ulaşması oldukça uzun ve zorlu bir süreç olacaktır. Tarım, kırsal kalkınma ve balıkçılık ile ilgili bölümlerin Topluluk müktesebatının tamamının neredeyse yarısını oluşturuyor olması bu zorluğun önemli bir göstergesidir. Aday ülkeler Romanya ve Bulgaristan, AB ile tarım başlığı altındaki katılım müzakerelerini yürütmeye devam ederken Türkiye'nin genel anlamda müzakere sürecine başlayıp başlamamasına ilişkin karar 2004 sonunda verilecektir. Türkiye'de tarım sektöründeki uyum ve değişiklik çabaları AB, IMF/Dünya Bankası ve ulusal ihtiyaçlar çerçevesinde sürerken, AB'nin OTP'yi bir kez daha köklü bir reform sürecine tabi tutmaya başlamasının da Türkiye'nin işini kolaylaştırmadığı ortadadır.

4. Son OTP Reformu ve Türkiye

AB'de resmi olarak 2003'te başlayan reform süreci devam ederken, Türkiye de OTP uyum çalışmaları yanında tarım sektörünün ve bu alandaki devlet desteğinin yeniden yapılandırılmasına yönelik bir program yürütmektedir. 2001-2005 dönemini kapsayan "Tarım Reformu Uygulama Projesinin" ("ARIP") amacı, fiyat destek mekanizması ve kredi sübvansiyonları ile satın alma, işleme ve pazarlamadaki devlet müdahalesinin kaldırılmasıdır. Bu çerçevede, tarımda kullanılan girdi ve alınan çıktılar yerine arazi genişliğini esas alan ve yukarıda özetlenen DGD sistemi başlatılmıştır. ARIP, dört ana unsurdan oluşmaktadır: Bunlar, DGD sisteminin birleştirilmiş bir ulusal program çerçevesinde tasarlanıp uygulanması, çiftçilerin daha kârlı ürünlere geçişinin sağlanması, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin özel sektöre devri amacıyla yeniden yapılandırılması ve yerel fiyatlar ile dünya fiyatlarının bağlantılı hale getirilerek müdahale alımlarının azaltılmasıdır.⁹¹

---

⁹¹ Bakınız, <http://web.worldbank.org/external/projects/main?pagePK=104231&piPK=73230&theSitePK=40941&menuPK=228424&Projectid=P070286>.

OTP'deki destekleme eğiliminin piyasa ve fiyat mekanizmalarından önce ürün ve üretim bağlantılı doğrudan ödemelere, bir sonraki aşamada da üretim ile ilişkisi en azından kısmen kopartılmış, piyasa odaklı bir anlayışı esas alan doğrudan ödemelere yöneldiği düşünüldüğünde, ARIP kapsamında yürütülen çalışmaların OTP'deki gelişim ile temel olarak uyumlu olduğu düşünülebilir. Ancak AB ve Türkiye tarımları arasındaki önemli yapısal farklılıklar yanında DGD sisteminin çiftçilerin kayıt altına alınmış olması dışında, ödemeler için telafi edici olmaması, ürün kalitesini teşvik etmemesi ya da başka bir ölçüte bağlı kalmadan veriliyor olmasının OTP'ye uyum sürecinde sıkıntılara yol açabileceği değerlendirilmektedir. İlk bakışta birbirine benzer gibi görünen iki destekleme sisteminden AB'de uygulanmakta olanın geçirdiği evrim, boyutları, ayrılan mali kaynaklar ve mekanizmalarının karmaşıklığı, Türkiye'de halen verilmekte olan doğrudan ödemelerden önemli ölçüde göstermektedir. Bunlara ek olarak, OTP'de geçmiş yıllarda bir çok farklı destek mekanizması, bitkisel ve hayvansal üretim için oldukça karmaşık ve birbirinin yanında uygulanırken, 2003 OTP reformlarıyla birlikte yeni değişiklikler ve daha da önemlisi hem eski hem de yeni AB üyeleri için farklı seçenekler getirilmektedir. Bu nedenle reformların tam olarak yürürlüğe gireceği yakın gelecekte AB içinde "à la carte" olarak adlandırılacak birden fazla OTP destek uygulamasının ortaya çıkması muhtemeldir. Dolayısıyla ARIP kapsamındaki çalışmalar AB'ye uyum için önemli bir altyapı niteliğine sahip olmakta, ancak AB'ye tam üyelik perspektifi içinde ortaya çıkacak gelişmelere paralel olarak değiştirilmeye ve geliştirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Tarım başlığı altında gerçekleştirilen uzun katılım müzakereleri sonucu ancak 10 yıllık, aşamalı bir AB destek planına sahip olabilen yeni üyelerin durumu, Türk tarım sektörünün bu ülkelerden büyüklük, çeşitlilik ve istihdam açısından oldukça farklı olduğu gerçeğiyle birlikte göz önüne alındığında, OTP'de devam etmekte olan reform sürecinin iyi takip edilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. AB Bütçesi içerisinde OTP'nin payının giderek azaltılması ve bu harcamalar için üst limitler belirlenmesi yanında 27 üyeli AB'de OTP kaynaklarından yararlanan ülke sayısının bu kaynaklara net katkı sağlayan ülke sayısından fazla olacak olması da göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda, uyum sürecinde önemli bir ihtiyaç olan, OTP ve Türkiye'nin birbirlerine yönelik olası etkilerine ilişkin analizler yapılırken, mevcut durum yönünde hem 2003 reformları hem de bu reformlar doğrultusunda OTP'de gelecekte yaşanması beklenebilecek doğrudan ödemelerin üretimle ilişkisinin daha ileri boyutlarda kopartılması, belirli ürünler için belirlenen ortak fiyatlarda daha fazla azalma, ihracat sübvansiyonlarının kısıtlanması gibi gelişmeler, DTÖ Tarım Anlaşması

Müzakerelerinin gidişatı ve iç etmenler de göz önünde bulundurularak dikkate alınmalıdır. Daha somut anlamda, uyum çerçevesinde gelecekte AB kaynaklarının aktarılmasına dayanak oluşturacak, ürün ve bölgeler bazında farklılık gösteren referans miktarlarının belirlenmesinde kullanılacak istatistikler, IACS ve ilgili kayıt sistemleri ve ödeme kuruluşuna ilişkin hazırlık çalışmaları ile DGD uygulamalarının, son gelişmeler dikkate alınarak yapılması, dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar arasındadır. Bir diğer önemli nokta ise, üzerindeki çalışmalar devam etmekte olan ve Türkiye'deki tarımsal destekleme politikalarının genel çerçevesini çizmeyi amaçlayan “(Çerçeve) Tarım Kanununun” ve tarım alanında, gerek Tarım ve Köyişleri Bakanlığı gerek ilgili diğer kurum ve kuruluşları ilgilendiren yeniden yapılanma girişimlerinin de OTP'deki son gelişmeleri ve eğilimleri dikkate alma gerekliliğidir.

Yukarıda belirtilenler ışığında, 2003 OTP reformları ve getirdiği yeni eğilimlere uyum sağlanması oldukça uzun ve zorlu bir süreci gerektirmekle birlikte, Türk tarımının AB kural ve uygulamalarına uyumu çalışmaları kapsamında mevzuat ve kurumsal kapasite alanlarında gösterilen çabalar, yeni üye ve aday ülkelerin deneyimleri göz ardı edilmeksizin, ileride oluşması muhtemel müzakere pozisyonları ve sonuçları düşünülerek yürütülmelidir. Bu gereğin, zamanın ve kaynakların israf edilmemesi açısından hayati önem taşıdığı unutulmamalıdır.

SONUÇ

Avrupa Birliğinde en önemli ortak politika alanlarından biri olan Ortak Tarım Politikasına ilişkin 2003'te başlatılmış, 2004 yılında da devam etmekte olan son reform süreci, eski ve yeni Üye Devletler için olduğu kadar, Türkiye'nin de aralarında yer aldığı aday ülkeler için de içerik ve zamanlama açısından büyük önem taşımaktadır .

Uygulanmaya başladığından beri dinamik bir süreç sergileyen OTP içinde yer alan öncelikler ve buna bağlı olarak destek mekanizmaları zaman içerisinde önemli değişimler geçirmiştir. AB'nin ilk yıllarında tarım ve gıda sektörlerindeki ihtiyaçlara bağlı olarak daha korumacı ve piyasalara müdahaleci bir anlayışla çoğunlukla fiyat mekanizmalarına dayalı bir OTP benimsenmiştir. Ancak arz talep dengesinde yaşanan sıkıntılar, dünya ticaretindeki eğilimler, OTP'nin bütçe üzerindeki ağır yükü ile mevzuat ve uygulamadaki karmaşık yapı, AB tarımsal destek sisteminde birbirini takip eden reform girişimlerine neden olmuştur. Tarımsal destekler konusundaki eğilim, piyasa ve fiyat destek mekanizmalarından, önce ürün grupları temelinde verilen doğrudan desteğe, daha sonraki aşamada da ürün ve üretim ile ilişkisi kısmen ya da tamamen koparılmış doğrudan ödemelere kaymış, kırsal kalkınma tedbirlerinin önemi ise büyük ölçüde artmıştır. 2003'de başlayan OTP reformları bu son eğilimi temsil etmesi açısından önemlidir. Komisyon tarafından hazırlanan ve OTP desteklerinin bir bölümü ile ilgili olarak, doğrudan ödemelerin üretimden tamamen bağımsız hale getirilmesi, bazı sektörlerde uygulanan ortak fiyatların düşürülmesi gibi daha kökten öneriler, Üye Devletler arasında varılan uzlaşmalar sonucunda kapsam, zamanlama ve uygulama zorunluluğu açısından daha esnek bir hal almış, OTP'de kapsamlı değişikliklere gidilerek ileriki yıllardaki daha radikal reformların da yolu açılmıştır. Son reformlarla birlikte, Üye Devletlere tanınan esnekliklere ve tercihlere bağlı olarak aynı sistem içinde farklı OTP uygulamaları söz konusu olabilecektir.

AB'nin 2004 yılında şimdiye kadar gerçekleştirdiği en büyük genişleme sürecini tamamlaması zamanlama açısından son OTP reformlarını daha da ilginç hale getirmektedir. Bir anlamda reformların nedenleri arasında sayılabilecek genişleme süreci sonucunda tam üye olan ve gelecekte tam üye olmayı bekleyen ülkelere, OTP destekleri ancak aşamalı bir plan çerçevesinde sunulmakta, bu ülkelerin yeni ödeme sistemine geçişlerinde ise bir geçiş süreci ile birlikte belirli kolaylıklar sağlanmaktadır. Yeni üye ve aday ülkelere büyük

çoğunluğunun, uyum çalışmalarına rağmen, tarımsal sektörlerinin yapılarında diğer üyelere kıyasla önemli farklılık ve sorunlar barındırmaya devam etmeleri OTP'nin geleceği için olası sorun alanlarından biri olarak görülmektedir.

Henüz müzakere sürecine başlamamış aday ülke sıfatını taşımakta olan Türkiye; tarım sektörünün yapısı, uygulanan destekleme mekanizmaları ile tarıma ve tarımın, ekonomideki ağırlığına ilişkin sayısal büyüklükler açısından diğer pek çok AB üyesi ülke ile karşılaştırıldığında önemli farklılıklar göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye bir yandan kendi tarımsal reform sürecini uygulama çabası göstermekte, diğer yandan ise adaylık yükümlülükleri çerçevesinde OTP'ye uyum çalışmalarını yürütmektedir. Türkiye, gerek AB uyum çalışmalarında gerek yürüttüğü tarımsal reform programında, OTP'nin sahip olduğu dinamik karakteri, geçirdiği son değişiklikleri ve gelecekte, özellikle Türkiye'nin katılımının gerçekleşebileceği dönemlerde alacağı şekli göz önünde bulundurmamak durumundadır. Bu bağlamda, değişmekte olan OTP'ye ilişkin gerçekçi olmayan beklentilerin oluşturulması, yeni üyelerin tecrübeleri doğrultusunda olası bir müzakere sürecinde yeni OTP nedeniyle karşılaşılabilecek pozisyonlara ilişkin tutumun önceden belirlenememesi ve Türkiye'nin katılımının OTP'ye, OTP'nin de Türk tarım sektörüne etkilerinin ayrıntılı bir şekilde irdelendiği etki çalışmalarının yapılmaması, Türkiye'ye zaman ve kaynak açısından önemli kayıplar getirebilecektir. Bu kayıpların önüne geçilmesinde resmi ve özel kurumların yapacakları çalışmalar dışında nitelik ve nicelik olarak halen yetersiz olan güncel akademik çalışmaların da önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

“AB’ye Uyum Sürecinde Türk Tarım Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri”, TÜSİAD Görüşleri Dizisi, Haziran 2003, s. 13, www.tusiad.org

AB Tarım Politikası: Avrupa’da Yenilenme, Türkiye’ye Etkisi, Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, <http://www.deltur.cec.eu.int/abtarim.rtf>.

Ahner, D., “Cap Reform and EU Enlargement: The Future of European Agricultural Policy”, Sunuş metni, Mart 2004, www.europa.eu.int/comm/agriculture/events/sofia/ahner.pdf

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye’deki Tarım Sektörünün Durumuna İlişkin Raporun İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) tarafından yapılan özeti, Kasım 2003, <http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/TARIMSEKTORURAPORU.htm>

Baldwin, R. ve Wyploz, C., “Manuscript for The Economics of European Integration”, 2003, http://heiwwww.unige.ch/~baldwin/papers/BW/Chap8_CAP__Jul03.PDF.

Brans, H., “European Union Agricultural Situation – CAP Reform: Simplified Member State Aid Regime”, USDA Foreign Agricultural Service GAIN Raporu, 15 Aralık 2003, s. E23242.

Can, F., Avrupa Topluluğunda Ortak Piyasa Düzenleri Kapsamında Tarımsal Ürünler İçin Verilen Destek ve Çiftçilere Yapılan Yardımlar”, Yayımlanmamış Bilgi Notu, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Aralık 2002.

Candan, A., (2003), Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası (15 Soruda 15 AB Politikası No:2), İktisadi Kalkınma Vakfı.

Cansevdi, H. ve Berende-Verhoeven, L., (2001), Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası ve Türkiye’nin Uyumu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, sf. 17-18.

“CAP Reform Measures 26/06/03 (in full)”,

http://www.countryside.wales.gov.uk/fe/fileupload_getfile.asp?filePathPrefix=1248&fileLanguage=e.rtf.

“CEPS Working Party on Challenges of Enlargement to EU Agricultural Policy” (EurActiv’s Summary),

<http://www.euractiv.com/cgi-bin/cgint.exe/695729-281?204&OIDN=500277&-tt=cr>.

“EU Ministers Reach Deal on CAP Reform, Trading Partners Responded Cautiously”, Bridges Weekly Trade News Digest, 3 Temmuz 2003, c.7, s. 24, <http://www.icstad.org/weekly/03-07-03/story1.htm>.

Grant, W., “The Prospects of CAP Reform”, The Political Quarterly, Şubat 2003, c. 74, s. 1, <http://www.blackwell-synergy.com/openurl?genre=article&sid=vendor:database&issn=0032-3179&volume=74&issue=1&spage=19>

Lobley, M. ve Butler, A., “Mind The Gap: The Space Between CAP Reform and Implementation, Addendum to the The State of Agriculture in Devon”, Center for Rural Research, Temmuz 2003,

<http://www.ex.ac.uk/crr/pdf1/reports1/mindthegap.pdf>.

Strossman, C., ve Talks, P., “European Union Agricultural Situation – EU CAP Reform Deal Approved”, USDA Foreign Agricultural Service, 26 Haziran 2003, GAIN Raporu s. E23121.

Swinnen, J. F.M., “The EU Budget, Enlargement and Reform of the Common Agricultural Policy and the Structural Funds”, Sunuş Metni, Mart 2003, Tablo 10, <http://www.econ.kuleuven.ac.be/prg/papers/Microsoft%20Word%20-%20SNH%20budget%20final.pdf>

2003 Mali Yılında Avrupa Birliğinin Genel Bütçesi: Rakamlar”, Avrupa Komisyonu Bütçe Genel Müdürlüğü, Ocak 2003.

23 Eylül 2003 tarihli Komisyon Haberleşmesi, “Accomplishing A Sustainable Agricultural Model for Europe Through the Reformed CAP – the Tobacco, Olive Oil, Cotton and Sugar Sectors”, http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/com554/index_en.htm.

Gündem 2000, Avrupa Birliği İnternet Sitesi,
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l60020.htm>.

Ortak Tarım Politikası Reformu, Avrupa Birliği İnternet Sitesi
http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/index_en.htm
Ortak Tarım Politikası Reformu ve Genişleme, Avrupa Birliği İnternet Sitesi
http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/enlarge/index_en.htm.

Yarı Dönem Gözden Geçirmesi, AB İnternet Sitesi,
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0394en01.pdf.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği İnternet sitesi,
http://www.abgs.gov.tr/up2003/up_files/doc/IV-07.doc

“Common Agricultural Policy Reform”, Birleşik Krallık Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı resmi İnternet sitesi, www.defra.gov.uk/farm/capreform/agreement-summary.htm.

“Common Agricultural Policy Reform”, Birleşik Krallık Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı resmi İnternet sitesi, www.defra.gov.uk/farm/capreform/back01.htm.

Devlet İstatistik Enstitüsü İnternet sitesi,
<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSMH/310303t.xls>.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı İnternet Sitesi,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/>.

Dış Ticaret Müsteşarlığı İnternet sitesi,
<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/gosterge/ekogosterge.xls>.

Dünya Bankası Internet Sitesi,

<http://web.worldbank.org/external/projects/main?pagePK=104231&piPK=73230&theSitePK=40941&menuPK=228424&Projectid=P070286>

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı resmi Internet sitesi,

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?fl=desteklemeler/Tugem_destekleme/destek.htm

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı resmi Internet sitesi,

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?efl=desteklemeler/Tugem_destekleme/destek.htm&curdir=\desteklemeler\Tugem_destekleme&fl=../../mevzuat/teblig/dgd/2003_DGD.htm

DİZİN

1

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, 47

A

ABD, 11,13-14
ACP Ülkeleri, 30
Aday Ülkeler, 1, 14, 16, 44, 48, 50-52
Almanya, 3, 31, 44
ARIP, 48-49
Avrupa Birliği, 1, 3-7, 10-15, 17-20, 22, 24-27, 29, 31-32, 34-35, 37-41, 43-45, 47-52
Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, 4, 11, 15, 17-18, 22, 25, 27-29, 34, 36, 40-41
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 47
Avrupa Birliği Tarım Bakanları Konseyi, 18, 35
Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, 7
Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, 15, 38
Avrupa Ekonomik Topluluğu, 3
Avrupa Komisyonu, 1, 4, 15-18, 22-23, 25-29, 32-36, 40-41, 51
Avrupa Parlamentosu, 4, 40
Avrupa Sosyal Fonu, 7
Avrupa Topluluğu, 3-7, 11, 16, 31, 37, 40-41, 47-48
Avrupa Topluluğu Müktesebatı ("Acquis Communautaire"), 40, 47-48
Avusturya, 18
Ayçiçeği, 46

B

Baklagiller, 45
Belçika, 19
Bezelye, 24
Birleşik Krallık, 10, 18, 30
Bölgeselleştirme, 20-21, 23, 41
Bulgaristan, 34, 44, 48

Ç

Çapraz uyum, 18, 21-22, 28, 30, 35-36, 42
Çavdar, 24, 31
Çay, 45
Çek Cumhuriyeti, 37
Çevre, 12, 14-15, 17, 19, 21, 26-27, 30-33, 42, 44
Çiftçi Kayıt Sistemi, 46
Çiftlik danışmanlık hizmetleri, 31

D

Danimarka, 10, 18
De-coupling, 19, 20, 24
Devlet yardımları, 32-33
Doğrudan Gelir Desteği (DGD), 46, 48-50
Doğrudan ödemeler/yardımlar, 5-7, 15-21, 23-24, 27-28, 30, 34, 36, 38-42, 45-46, 49, 51
Doha Turu, 18
Durum buğdayı, 20, 24
Dünya Bankası, 46, 48
Dünya Ticaret Örgütü, 5, 13-14, 18-20, 25, 38, 49

E

Enerji bitkileri, 22, 25, 36, 40
Entitlements, 21, 28, 41
Estonya, 37

F

Fasulye, 24
FEOGA, 4, 6-7, 10-11, 14, 16, 31, 35, 38, 41
FEOGA Garanti Bölümü, 6-7, 10-11, 16, 35, 41
FEOGA Yönlendirme Bölümü, 7, 35
Fındık, 45

Finlandiya, 19
Fiyat desteği, 6, 7, 13, 23, 45, 48, 51
Fransa, 3, 10, 16, 18, 44
Franz Fischler, 17

G

Garanti Edilen Azami Alan, 24, 25, 28
Garanti Edilen Azami Miktar, 11
Garanti Eşiği, 10
GATT, 11-13
Genişleme, 1-2, 10, 14, 35, 37, 40, 51
Gündem 2000, 14-16, 21, 23, 30, 37, 47

H

Hayvan refahı, 31-33
Hedef fiyat, 5, 10
Hububat, 4, 11-12, 17, 24, 26, 35-36

I

IACS (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi),
36, 50
IMF, 46, 48

İ

İhracat geri ödemeleri/sübvansiyonları, 5,
7, 11, 13-15, 38, 45, 49
İrlanda, 10, 18
İspanya, 11, 19, 44
İsveç, 18
İtalya, 18

K

Kabuklu yemişler, 25, 40
Kalıcı ürünler, 22
Kanola, 46
Katılım Antlaşması, 40-41
Katılım müzakereleri, 1-2, 40, 48-49
Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), 47
Katma Protokol, 47
Kenevir, 5, 26
Keten, 5, 26

Kırsal kalkınma, 7, 15-19, 27-28, 30-32,
34-35, 38-39, 41, 48, 51
Koyun ve keçi eti, 20, 36
Kuru yem, 26, 35

L

LEADER, 7
Lüksemburg, 14, 17, 18, 37

M

Mac Sharry Reformları, 6-7, 12-16
Macaristan, 37
Mali disiplin, 28, 34, 42
Mansholt Planı, 10
Mavi kutu, 19
MDAÜ'ler, 14, 37-39, 48
Modülasyon, 18-19, 28, 30-31, 35-36, 42
Müdahale alımları, 6, 7, 25, 48
Müdahale fiyatı, 5, 10, 12, 24-25

O

Organik tarım, 21
Ortak Piyasa Düzenleri, 4-6, 15, 17, 35,
41

P

Pamuk, 27-29, 45-46
Patates, 22
Patates nişastası, 26
Phasing-in, 38
Pirinç, 25
Polonya, 37
Portekiz, 11, 19
Proteinli ürünler, 24

R

Romano Prodi, 17
Romanya, 34, 37, 44, 48

S

SAPARD, 16, 38, 48

Sığır ve dana eti, 11-12, 20, 36
Slovenya, 37
Soya fasulyesi, 46
Süt ve süt ürünleri, 10-11, 17, 20-21, 23,
35, 40-41, 45-46

Ş

Şeker, 29, 45-46
Şerbetçi otu, 27, 29

T

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 45-46, 50
Tarla bitkileri, 20, 22
Taze meyve ve sebze, 22
Tek Alan Ödemesi Planı, 40, 42
Tek Ödeme Planı, 19-21, 23, 25-29, 36,
40
Telafi edici ödemeler, 12, 15, 30, 46
Top-up payments, 38, 40
Türkiye, 1-2, 43-52
Tütün, 27, 45-46

U

Ulusal Program, 47
Uruguay Turu, 12-14

Ü

Üretici grupları, 31-32
Üretim dışı bırakma (“set-aside”), 22-23

Y

Yağlı tohumlar, 26, 45
Yarı Dönem Gözden Geçirmesi, 16-18
Yeşil kutu, 20

Z

Zeytinyağı, 5, 27-28, 46